

İLKEL KOMÜNAL TOPLUMDAN SINIFLI TOPLUMA GEÇİŞ SÜRECİNDE ŞAMANİZM, TASAVVUF, BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK

Münir Aktolga
Temmuz-2009...
Genişletilerek yeniden yayınlanma Ekim- 2022

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
“HERŞEYİN TEORİSİ- VAROLUŞUN GENEL İZAFİYET TEORİSİ VE TASAVVUF”.....	1
DİN VE FELSEFE, İDEALİZM VE MATERYALİZM NASIL ORTAYA ÇIKIYORLAR?..	2
ŞİMDİ GENE ATALARIMIZA DÖNÜYORUZ: “NEFSİNİ BİLEN RABBİNİ BİLİR”!	4
“HAKLI OLMANIN” ANLAMI.....	6
İNSAN, NEREYE?.....	8
ŞAMANİZM NEDİR?.....	10
TASAVVUF=ŞAMANİZM+İSLAMİYET.....	11
ÖĞRENMENİN NÖROBİYOLOJİK MEKANİZMASI, YENİ BİR BİLGİ NASIL ÜRETİLİR, KAYIT ALTINA ALINIR VE BİLİNÇ DIŞI HALİNE GELİR.....	12
BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK.....	14
BEKTAŞİLİK İRAN’IN ETKİ ALANINA GİRİYOR, ALEVİLİK-KIZILBAŞLIK-ŞİİLİK.....	17
BEKTAŞİ-KIZILBAŞ-ALEVİ	21
NEDİR O GELENEK..BATILILAŞMA SÜRECİ VE BEKTAŞİLER..	23
BATILILAŞMAK SÜRECİ BİR TARİHSEL DEVRİM SÜRECİDİR... ..	24
PEKİ BEKTAŞİLER-ALEVİLER NERESİNDEDİR BU TABLONUN.....	29
BEKTAŞİLER-ALEVİLER VE YENİ CUMHURİYET.....	30
ALEVİLER NEDEN KEMALİST OLDU!.....	30
GELELİM GÜNÜMÜZE...BU “SORUN” NASIL ÇÖZÜLECEKTİR!.....	32

GİRİŞ

Önce, konuya ilişkin olarak genel teorik açıklamalar...

“HERŞEYİN TEORİSİ- VAROLUŞUN GENEL İZAFİYET TEORİSİ VE TASAVVUF”¹

“Herşeyin Teorisi”ne doğru yola çıkarken, Önsöz’de şöyle demiştik:

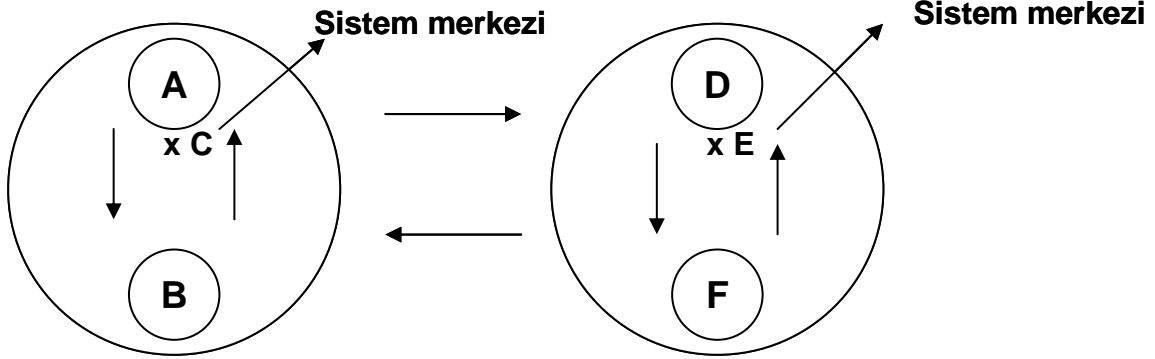
„Bütün varlıkların, kendi kimliklerini, varlıklarını oluşturma süreci içinde her an yaptıkları işe dikkat ettiniz mi; nedir bunların özü? Çevreyle etkileşmek değil midir? Daha başka bir deyişle, çevreden gelen etkilerin -enformasyonların- daha önceden sahip olunan bilgilerle -“bilgi temeliyle”- değerlendirilip işlenilerek yeni bir dengeyi inşası için çaba sarfetmek -çevreyi etkilemek- değil midir?..

İşte, „şol cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu‘ diyen bir Yunus’un anlatmak istediğinin özü de budur! Çünkü, çevreyle etkileşme süreci içinde kendi varlığını yaratma ve onu koruma çabası, son tahlilde, her durumda sistem merkezinde oluşan sıfır noktasına -yani Hak’ka- tutunarak yola devam etme -kendi varlığını devam ettirme- mücadelesidir!.. „Her şey-her an kendince bir dua ve namaz halindedir‘ derken anlatılmak istenen de bundan başka bir şey değildir!..“

Şimdi gene „Herşeyin Teorisi’ne“ dönerek bütün bunları bilişsel bilim zemininde nasıl açıklanmış bir de ona bakalım:

¹ “Herşeyin Teorisi...” <http://www.aktolga.de/z6.pdf>

“Bu evrende var olan her şey, kendi içinde bir AB sistemi iken, aynı anda, çevreyle etkileşme sürecinde sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil olunan varlığıyla bir başka sistemin içinde -CE- C olarak da yer alır, var olur (buradaki A, B, C, D, E, F rasgele-sembolik ifadelerdir)...

Örneğin, eğer söz konusu olan, bir sistem olarak basit bir hidrojen atomu ise, bu, son tahlilde, (A) Proton ve (B) Elektrondan oluşan bir AB sistemidir. Bu durumda sistem merkezi de, sıfır noktasıyla temsil edilen, sistemin içindeki bütün kuvvetlerin ($K_A = K_B$) birbirini dengelediği “nokta” olacaktır. Öte yandan o, yani bir AB sistemi olarak ifade edilen hidrojen atomu, aynı anda, sistem merkezinde sıfır noktasındaki varlığıyla hidrojen molekülünün içinde (CE), C olarak da gerçekleşir-“varolur” (aynı durum DE sistemi olarak varolan diğer hidrojen atomu için de geçerli olup o da CE nin içinde E olarak varolur).

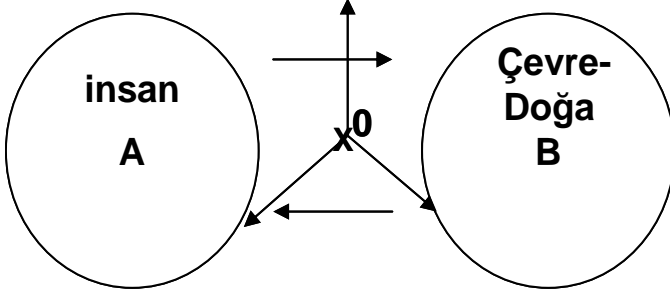
Aynı sistem gerçekliği iki hidrojen molekülü arasındaki ilişkiler için de geçerlidir. Yani, bir sisteme kendi içinden bakınca sistem merkezinde sıfır noktasından başka bir şey bulunmazken (“ben’den içeri olan Ben”), aynı anda, aynı noktada, her ilişki içinde yaratırken yeniden yaratılan izafi bir gerçeklik olarak bir varoluş instanzı (“ben”) ortaya çıkar...

Bu noktada hemen insanın aklına gelen bir soru: Peki, uzay-zaman içinde böyle, bütün sistemlerin -varlıkların- sistem merkezini temsil eden “sıfır noktası” diye metafizik bir nokta var mıdır gerçekte?..

Yoktur tabii!! Bu, sıfıra maddi bir varlık atfetmek olurdu!! Çünkü, her şeyin özünü oluşturan o “sıfırın” kendisi de gene izafi bir gerçekliktir!.. Yani öyle “sıfır” diye “her şeyin” dışında -bütün varlıkların ötesinde- “mutlak gerçeklik” bir şey yoktur!! Böyle bir şey “Hak’ka-Tanrı’ya” “eş koşmak” anlamına gelirdi!! İşte bu nedendir ki, aslında bütün o materyalist ve idealist dünya görüşlerinin hepsi, “kendinde şey-mutlak gerçeklik” anlayışından yola çıktıkları için, “Tanrı’ya şirk koşmayı” temel alırlar!.. O, yani sıfır hali her varlıkla birlikte kendini yeniden gerçekleştirerek onun sistem-varoluş merkezini oluşturan izafi bir oluşumdur. Atalarımız, “Allah varlıkları, tıpkı birer ayna gibi, onlara bakarak kendini seyretmek için yarattı” demiyor muydu!..

DİN VE FELSEFE, İDEALİZM VE MATERYALİZM NASIL ORTAYA ÇIKIYORLAR?..

Dinlerin ve dinsel inançların varlığı insanın varoluşu kadar eskidir. Çünkü din, insanlık durumu ortaya çıkarken (hayvanlık durumundan insanlık durumuna geçilirken) arada oluşan o “sıfır noktasına” yarı duygusal ilkel bir bilişsel bilinçle insanların metafizik bir “varlık” atfetmelerinin ürünüdür...

Tanrı daima, sistem merkezini temsil eden sıfır noktasında oturur!.. Her şey bu noktayı temel alan bir koordinat sistemine göre uzay-zaman içinde anlam kazanan bir varlığa sahip olur...

Hayvanlık durumundan insanlık durumuna geçiş sürecinde, insan (A), “önbeyinin” -„prefrontal cortex“- gelişimiyle birlikte “insan” olarak var olmaya başladığı “andan” itibaren, çevreyle (B) sanki ondan ayrı bir varlıkmiş gibi ilişkiye-etkileşmeye başlar ve buna bağlı olarak da -bu ilişkinin sonucu olarak- doğal bütünlüğe **yabancılaşarak** kendine özgü bir varlığa -„benliğe“- sahip olur. Evrim süreci içinde bütün dinlerde insanın „**cennetten kovulması**“ şeklinde ifade edilen an işte tam bu andır... **Öyle ki, bu “an”dan, ya da bu “noktadan” itibaren, insanın artık ortaya çıkan izafi “varlığını” ifade edebileceği bir koordinat sistemine ihtiyacı olacaktır. Ki bu da ancak, insan-doğa sisteminin sistem merkezini -burada oluşan “sıfır noktasını”- temel alan bir koordinat sistemi olabilirdi. Daha sonra adına “Tanrı” denilen “yaratıcının” bulunduğu yer olarak da anlaşılan bu “sıfır noktası”, çevrede bulunan bütün diğer varlıkların, bu arada insanın kendi varlığının da içinde tanımlanabileceği evrensel bir koordinat sisteminin başlangıç noktası olarak anlam kazanır...**

İnsanların, insan-doğa sisteminin sistem merkezinde oluşan “sıfır noktasına”, yani “Tanrı’ya” maddi bir varlık izafe edilemeyeceği düşüncesine gelmeleri için tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasını beklemek gerekecektir. Bu noktaya gelene kadar binlerce yıl insanlar Tanrı’yı ona maddi bir varlık (totem-put) izafe ederek sembolize etmişlerdir...

İdealizm ve materyalizm gözümüzdeki ideolojik gözlüklerdir!..

Bu evrende varolan her şeyin (nesne-obje) bir sistem olduğunu, bütün sistemlerin de kendi içlerindeki sistem merkezinde bulunan bir “sıfır noktasında” temsil edildiklerini söylemiştik. İşte tam bu noktada, din ve idealist felsefe, bu evrensel varoluş problemini sanki “Tanrı” diye, varlıkların dışında (bir “idee-varlık”, bir hayalet-varlık varmış gibi) “sıfıra” metafizik bir varlık atfederek çözmeye çalışır. Bilişsel faaliyetin anlamını henüz daha kavrayamayan insan, evrensel oluşumun alt yapısını insana özgü bir mühendislik faaliyetiyle kıyaslayarak kavramaya kalkınca metafizik de olsa bir “yaratıcıya” inanmak zorunda kalır... Bakış açısı mekanik kaldığı sürece, bir yanında materyalizm öteki yanında idealizm yazan madalyonun hangi cephesinden bakarsanız bakın farketmiyor!. İdealizm ona metafizik bir “idee” varlık atfederken, materyalizm de, “şu elimde tuttuğum nesne bir kalem midir” diye başlayarak, “bu da kitap, sandalye, dolap, ayna ve ben” diye devam ederek, görüyorsunuz ben dahil bütün nesnelere, varlıkları birbirine bağlı olmayan objektif mutlak gerçekliklerdir -kendinde şeyler-“ deyip noktayı koyuverir!.. Alın işte size, bütün çeşitleriyle materyalist dünya görüşü de budur!..

Dikkat ederseniz, olayı bu şekilde ele aldığınız zaman, “bir sistemin içinde objektif izafi gerçeklik olarak yaratırken yaratılarak varolmak” anlayışına yer kalmıyor artık!.. Bu durumda evren, içinde patatesler gibi birbirlerinden bağımsız varlıkların olduğu bir patates çuvalına benziyor!.. Her biri “kendinde şey” olan, yani varolmak için birbirleriyle ilişki-etkileşme içinde olmaya -“yaratırken yaratılmaya”- ihtiyacı olmayan, (“önceden varolan”) nesnelere daha sonra bir araya gelip etkileşerek meydana getirdikleri bir sahne haline dönüşüyor!.. Böyle bir sistem anlayışı içine monte

edilebilecek “sıfır” ise iki mekanik zıt kuvvetin birbirini dengeleme noktası olarak anlam kazanır, o kadar...²

İşte mekanik-materyalist dünyanın varoluş-sistem anlayışı budur. Ki, bu duruş “ateizm” olarak ifade edilen “Tanrıtanımazlığın” da özünü oluşturur... Yani, ya “kendinde şey” bir “idee”-varlık, ya da gene “kendinde şey” bir “madde” anlayışı-inancı, beğen beğendiğini!.. İdealizm ve materyalizm... Bunlar, varoluşun ancak bir sistem zemininde anlam kazanan izafiliği gerçeğini görmemizi engelleyen gözümüzdeki ideolojik gözlüklerdir! Ama bunlar olmadan da olmazdı! Çünkü insan adı verilen kurtçuk, her aşamada ancak kendi ördüğü bu türden kozaların içinde gelişerek bu günlere gelebildi!..

Sorun, „maddi gerçekliğin“ mutlak olmadığını, varoluşun, her durumda, bir sistem gerçekliğine bağlı olarak, onun içinde anlam kazandığını kavrayabilmekte yatıyor. Yani, belirli bir AB sisteminin içinde etkileşme süreci boyunca birbirlerini yaratırken yaratılan -birbirlerine göre gerçekleşen- A ve B, başka nesnelere etkileşmeler içinde oluşan başka sistemlerin, ilişkilerin içinde artık aynı A ve B olarak kalmazlar!.. Çünkü, A ve B diye öyle her türlü ilişkiden bağımsız mutlak gerçeklikler yoktur. Bu kadar basit!..

İnsanlar, toplumsal-tarihsel gelişme sürecinin her aşamasında kendilerine göre bir Tanrı-din anlayışı yaratmışlardır... Dikkat ediniz, bunların hepsinin de özünü, esasını, belirli bir denge durumunu yaratabilmek-tanımlayabilmek için konulan kurallar oluşturur. Merkezde oturan bir kural-yasak koyucu vardır ve nelerin yapılacağına, ya da yapılamayacağına o karar verir (kendinde şey bir madde anlayışını temel alan materyalizmde de bunun yerini mekanik dünyaya ilişkin „doğa yasaları“ alır!..) Bu bir ihtiyaçtır. Yeni bir durumun -varoluş halinin-tanımlanabilmesi için bir zorunluluktur. “O”nun uygun bulunduğu şeyler “iyidir”, yasakladığı şeyler de “kötü”. Bütün bunların anlamını mı soruyorsunuz: Belirli bir düzenin-dengenin-uyumun-ahengin yaratılmasıdır. Peki , ne için gerekiyor bütün bunlar?..

İnsanlar, çevreyle etkileşme sürecinde kendi varlıklarını üretirlerken, bunu her aşamanın somut koşulları içinde oluşan bir platform üzerinde yerine getirebiliyorlar. İşte Tanrı-din ya da metafizik bir “madde” kavramı da, her aşamanın somut koşullarına göre oluşması gereken bu dengenin-platformun kurallarının belirlendiği referans sistemi oluyor. Şunları şunları yapar, şunları yapmazsan denge bozulmaz (yani sıfır halinin içinde kalınır) insanlar mutluluk içinde yaşarlar anlayışdır bu...

ŞİMDİ GENE ATALARIMIZA DÖNÜYÖRÜZ: “NEFSİNİ BİLEN RABBİNİ BİLİR”!..

Mitolojilerde, masallarda hep bir “Kaf Dağı’ndan”, ve “onun ardına gizlenmiş olan” “sır”dan bahsedilir! Sahi nerededir gerçekte o “Dağ” ve o “sır”?..

O “Dağ” bizim nefsimizdir! Ya “sır”ı dediniz? Boşuna demiyor atalarımız “nefsini bilen Rabbini bilir” diye! Peki, nefsinin bilince nasıl Rabbini bilmiş oluyor insan, nerede o “Rab”, nefsin dediğimiz nöronal etkinlik nasıl örtüyor-gizliyor onu-“Rabbi”?..

İnsan da organizmal varlığıyla bir sistem değil midir; ve her sistem gibi o da kendi içindeki sistem merkezinde bulunan bir “sıfır noktasında” temsil olunmuyor mu? Alın işte size, “benden içeri olan o Ben”in -yani “Rabbin”- “sırrı”!.. Öyle bir sır ki bu, ona ulaşmak için önce onu gizleyen -ya da bu sırrı ele geçirmenize engel olan- “ejderhayı” “yok etmeniz”, daha başka bir deyişle, “kendinizden-nefsinizden” kurtulmanız gerekecektir!.. Nasıl mı? Eskilerin

² Bu konuyu „Herşeyin Teorisi“nde ayrıntılı olarak ele almıştık. Modern doğa bilimlerinin ilk gelişme dönemine damgasını vuran Newton fiziğinin çizdiği evren tablosunun da özünü, felsefi bakış açısı budur...

yapmaya çalıştıkları gibi onu zorla yok etmeye çalışarak değil tabii!..³ Onu, yani “nefsinizi bilerek” “yok” edeceksiniz!.. İşte “nefsini bilen Rabbini bilir” in sırrı tam buradadır!..

İnsan, “nefsini bilmeye” başlayınca, “ben” denilen elektriksel aksiyonpotansiyelleri etkinliğinin, çevreyle etkileşme sürecinde, kendi içimizdeki sistem merkezinde sıfır noktasında ortaya çıkan ve “bizi” dışarıya karşı temsil eden izafi bir insiyatiften, elektriksel etkinlikten başka bir şey olmadığını da anlamış olur. İşte atalarımızın, “nefsini bilen Rabbini bilir” diyerek ifade etmeye çalıştıkları “kendi varlığında yok olma” bilincinin ortaya çıkış diyalektiği bundan ibarettir...

Şeyh Bedreddin şöyle diyordu „Varidat“ında:

„Bütün evrenler bir zerrede vardır”... “Bu gerçek ne kadar bilinir, bütünün her insanda bulunduğu ne kadar anlaşılırsa (bu gizlilik ne denli aydınlanırsa), ‘Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim ve beni bilsinler diye insanları yarattım’ sözünün gizemi de o oranda aydınlanır. Ancak, bilen de, anlayan da (yaradan ve yaradılan da) gene onun kendisidir (Tanrıdır), başkası değil (Vahdeti vücud).Tanrı bütün niteliklerden sıyrılmıştır, ama o, aynı zamanda bütün nesnelere nitelenmiştir de. Bu evrende herşeyin özü o dur, ondan gayrı birşey yoktur”.⁴

Ne diyordu Şeyh Bedreddin burada:

- 1-“Bütün bir evren bir zerrede vardır”.(Bütün evren tek bir atomun içinde vardır anlamına gelir bu)
- 2-“Tanrı insanı, nefsinin -kendini- bilerek Rabbini bilsin diye yaratmıştır”.
- 3-“Ancak, yaradan da yaradılan da -bilen de anlayan da- bir ve aynı şeydir”. Yani, yaradan ve yaradılan diye birbirinden ayrı iki varlık söz konusu değildir. Her şey kendi nefsiyle -self-Tanrının izafi bir gerçekleşme halinden ibarettir. Yani her şey özünde Tanrıdır. (Tanrı bütün niteliklerden sıyrılmıştır, ama o aynı zamanda bütün nesnelere nitelenmiştir. Bu evrende her şeyin özü o dur, ondan gayrı birşey yoktur)...

Ama, sadece Şeyh Bedreddi mi diyor bütün bunları? Muhyiddin’i Arabi’den Ahmet Yesevi’ye, Hacı Bektaş’tan Yunus Emre’ye kadar bütün o tasavvuf erlerinin söylediklerinin özü hep aynıdır.

İşte, ilkel komünal toplum bilgini atalarımızdan bize kalan bilgi temeli mirasın, sınıflılık süreci içinde gerçekleşen birey eksenli kendini ve doğayı bilme süreciyle -bilgi temeliyle- etkileşmesi sonucunda ortaya çıkan modern komünal toplum biliminin-bilincinin özü, esası, “bilgi temeli” bundan ibarettir!..

Özetlersek, bu evrende ne öyle varlığı “kendinde şey” olan bir Ahmet, Ayşe, ya da atom veya güneş sistemi gibi “kendinde şey”-“objektif mutlak gerçeklikler” vardır, ne de bunları yaratan doğa üstü metafizik bir “idee”!.. Her şey, kendi içinde bir AB sistemi olarak sistem merkezinde bulunan sıfır noktasında (Tanrı, Hak) gerçekleşirken, aynı anda, bir başka dış unsurla ilişki-etkileşme esnasında kendi nefsiyle (gene sistem merkezindeki sıfır noktasında) izafi bir gerçeklik şeklinde varolur, bilinir. Dikkat edin, iç diyalog açısından sistem merkezi olarak ifade edilen sıfır noktası, aynı anda, bir dış unsurla etkileşmeye bağlı olarak sistemin kendi nefsiyle gerçekleştiği nokta oluyor!

³ İşte, bilgi toplumuna giden yolda bugün artık bu noktada atalarımızdan ayrılıyoruz! Çünkü onlar bu işi duygusal düzeyde, kendilerine adeta işkence ederek -kendi nefislerini yok etmeye çalışarak- başarmaya çalışıyorlardı. Biz ise, tam tersine, bilişsel anlamda onu bilerek, onun mutlak bir gerçeklik olmadığını ortaya çıkararak, onun gerçekte organizmanın sistem merkezinde oluşan sıfır noktasından kaynaklandığını dile getirerek yapmaya çalışıyoruz!

⁴ Varidat, Şeyh Bedreddin, İsmet Zeki Eyuboğlu, Der Yayınevi, 1991

“Ben”, “benden içeri olan Ben’i” kendi içinde barındıran ve gizleyen izafi bir gerçeklik olarak vücut buluyor!...

İşte size o “Kaf Dağı”, işte onun ardında bir “canavarın” (nefsin) koruması altında bulunan “nadide çiçek” (Hak-Tanrı)!.. Ve işte, modern sistem biliminin olduğu kadar atalarımızdan bize miras kalan bütün o tasavvuf bilincinin de özü-esası...

Aman dikkat! Şimdi bazıları hemen diyecekler ki, “aha işte bak, sen de sıfır noktasından -yani yokluktan- bahsediyorsun bunun adı “Tanrıtanımazlık” - “ateizm”- değil midir!?

Alâkası yok!! “Ateizmin”, yani “Tanrıtanımazlığın” özünde materyalizm yatar, materyalizmin “kendinde şey” madde-varoluş anlayışı yatar; varolmak için başka nesnelere ihtiyaç duymayan “objektif-mutlak gerçeklik” anlayışı yatar. “Ateistler”, idealizme, onun idee-Tanrı, din anlayışına karşı çıkarılarken kendilerinin de yeni bir din yarattıklarının farkında bile olmazlar! Metafizik bir “madde” dini! Onlar, “bilimi” pozitivist felsefeye göre yorumlayarak bir din haline getirirlerken, bunun da altında, günlük hayatın mekanik akışı içinde şekillenen sübjektif idealist bir “objektif-mutlak gerçeklik”-“kendinde şey madde” anlayışı yatar!..

Bilimsel temellerini Newton fiziğinde bulan “Ateizm” kuantum fiziğinin ve sistem biliminin ortaya çıkışıyla birlikte aslında çoktan tarihin çöp sepetine atılmış bir dünya görüşüdür. Çünkü, örneğin bir kuantum fiziğiyle -onun madde, varoluş anlayışıyla- “materyalizmi” bir arada düşünmek mümkün değildir! Ama tabii, kafasındaki ideolojik şablonları atabilenler farkedebiliyor bunu. Yoksa atış serbest!.. Hele hele Türkiye’deki gibi dinin siyasetin içinde olduğu bir ülkede, sınıfsal güdülerle, sınıf mücadelesi içindeki pozisyonunu muhafaza edebilmek için “ateist” olmak gerektiğine inanmış olan bütün o pozitivist -Devletçi-jöntürk-jönkürt- ideolojilerin tükenmişliklerini görünce insan bunu daha iyi anlıyor!..

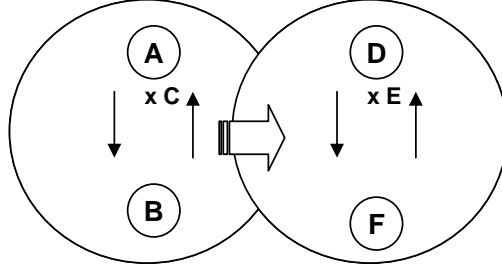
Aslında ne kadar ilginç, idealizmle materyalizm arasındaki o ideolojik perdeyi kaldırıverin, “kendinde şey” varlıklardan başka bir şey kalmaz ortada! Biri der ki, “şeylerin bir yaratıcıya ihtiyacı yoktur, onlar “objektif-mutlak maddi gerçekliklerdir”! Diğeri ise, metafizik bir “yaratan” anlayışından yola çıktığı için, bu durumda onun için de gene, varlıkların karşılıklı etkileşme esnasında birbirlerini yaratmaları diye bir probleme yer kalmaz.

İster, Marx’tan yola çıkarak “insan doğa’nın kendi bilincine varmasıdır” deyin, ister aynı gerçeği Şeyh Bedreddin ya da bütün diğer tasavvuf erleri gibi ifade ederek “Tanrı insanı kendini bilmek için yaratmıştır” deyin, özünde bütün bunlar aynı yere çıkar. “La İlahe İllallah”ın, “Hulefa-i Raşidin” devrindeki o ilk bozulmamış, yorumlanarak içeriği boşaltılmamış haldeki anlamı da daha farklı değildir. Buradaki “başka ilah yoktur”dan kasıt, maddi gerçeklikleri yaratan, onların dışında ayrıca varolan başka bir yaratıcı yoktur anlayışıdır. Dikkat ederseniz burada da gene özünde “kendinde şey”- “mutlak gerçeklik” anlayışının reddi söz konusudur. Ama tabii daha sonra “Tanrı’nın yeryüzündeki gölgesi Devlet ve onu temsil eden Sultanlar” devrinin başlamasıyla birlikte her şey değişir. Bu durumda, Devletleşen dinin ortaya çıkardığı “yaratan” “yaratılan” ikiliği, artık “yaratanın yeryüzündeki temsilcisi” olma sıfatını alan Sultanla onun “kulları” arasındaki sınıfsal karşılıklı kendine maddi bir temel bulmuş olmaktadır.

“HAKLI OLMANIN” ANLAMLI...

Ama, varoluş olayı bu kadarla bitmiyor! Çünkü, bütün sistemler çevreyle etkileşme içinde yaratırken yaratılarak varolurlarken, bu arada onlar kendi içlerinde kendi diyalektik inkarlarını da yaratırlar. „Haklı olmak“, “eski” ile, onun içinde gelişmekte olan “yeni” arasındaki mücadelede „yeninin“ “eskiye” göre daha “ileri” olan bir denge durumunu temsil etmesinden kaynaklanır. “Eski”, bir noktadan sonra varoluş

koşullarını “yeniye” karşı mücadele içinde ürettiğinden, bu mücadele içinde, otomatikman, mevcut durumu -ataleti- muhafazaya yönelik „kendinde şey“ duygusal bir kimlikle birlikte gerçekleşmeye başlar ki, işte onun „Haksız“ duruma geçmesinin nedeni bu olur. Bu durumda, doğal varoluş koşulları içinde sistem merkezini temsil eden Hak’kın yerini, kendisinde mevcut sistemi -sistem merkezini- muhafaza etme, temsil etme “hakkını” ve yetkisini görme anlayışı almaktadır. Bu ise, “yeniyle” “eski” arasındaki mücadelede “haklılığın” (yani sıfır noktasını temsil etme yetkisinin) artık yer değiştirerek varolan sistemin içinde gelişen “yeniye” ait yeni merkezde anlam kazanmakta olduğunu gösterir...

AB'den D-F'ye geçiş...
D-F, A-B'nin içinde doğar ve onunla mücadele içinde, onun inkarı -“yeni”- olarak çıkar gelir. Buna bağlı olarak da “Hak” A-B'nin sistem merkezi olan C'den D-F'nin sistem merkezine (E) doğru kayar!..

A-B sistemi ve onun sistem merkezindeki sıfır noktasında gerçekleşen C **D-F sistemi ve onun sistem merkezinde oluşan sıfır noktasını temsil eden E...**

Dikkat ederseniz burada bütün mesele, C'nin mevcut sistemi (AB) korumaya çalışırken, “kendini”, kendi nefisini sistem merkezindeki sıfır noktasında temsil olunan Hak’kın yerine koyarak ona (yani kendi nefesine) „mutlak gerçeklik“- „kendinde şey“ bir varoluş hali- kimlik kazandırma iddiasından kaynaklanıyor. İşte, kuvvet kullanarak mevcut „durumu“ yani dengeyi korumaya çalışan C'nin „haksızlığının“ -“Hak’ka şirk koşar” konuma girmesinin- nedeni budur!.. DF ise, aynı anda, buna karşı diyalektik anlamda bir mücadele halinde olduğundan, o, E noktasında temsil olunan sistem merkeziyle “Hak’kı temsil eden” -“Haklı olan”- olarak ortaya çıkar! Görüyorsunuz, her şey varoluşun ve kendini üretmenin izafiliğiyle ilişkilidir!..

Ya peki, “La havle vela kuvvete illa billahil aliyyil azim”in, yani “Allah’ım bana kuvvet ver”in anlamı nedir?..

Şimdi bakın, “yeni daima eskinin içinde doğar ve onun içinde, onun diyalektik anlamda inkarı-zıttı olarak gelişir, sonunda da onun yerini alır” demiştik ya, dikkat ederseniz burada iki süreç var:

Birincisi açık; bu, “yeninin eskinin içinde oluşumu ve gelişimiyle” ilgilidir. Eskiden beri varolanın kendini üretme süreci onun kendi içinde “yeniyi” de üretmesi süreciyle çakışıyor -bu süreç “yeni” açısından da onun kendini üretmesi süreci oluyor- Yani, “eski” kendi varoluş sürecini üretirken zorunlu olarak “yeninin” ortaya çıkışının ve onun da kendini üretmesinin koşullarını yaratmış oluyor...

Hemen bir örnek verelim: Kapitalizm kendini üretirken, azami kâr yasasının ve rekabetin sonucu olarak bilimi, makinalaşmayı, robotları da geliştirir, ki bu da sonunda işçi sınıfının ve burjuvazinin birlikte yok olmaya doğru gidişi anlamına gelir. Yani kapitalizm kendini üretirken kendi içinde modern sınıfsız toplum bebeğini de geliştirmiş, üretmiş olur...

İkinci nokta ise, diyalektik bir birlik -birlikte varoluş- anlamı taşıyan bu sürecin, aynı zamanda kendi içinde birbiriyle zıt iki süreçten oluşuyor olmasıdır. Öyle ki, “eski” kendini üretirken “yeninin” varoluş koşullarını da yaratarak onun da kendini üretmesine yol açtığı için, kaçınılmaz olarak, “eskiyle” “yeni” arasında (eskiye ait

yaşam alanını birlikte paylaşmanın neden olduğu) bir yaşam biçimi ve alanı kavgasının -varoluş mücadelesinin- başlamasına neden olur. Yani, “eski” hem “yeni” yaratır, ama hem de onun kendi yerini (kendi yaşam biçimiyle, ilişkileriyle örülü yaşam alanını) almasını istemediği için ona karşı mücadele eder!..

Yukardaki örnek üzerinden devam edersek, evet kapitalistler bilimsel gelişmeyi, makinalaşmayı, robotların üretim faaliyetine girmesini teşvik ederler ama, bunu yaparken onların amacı maliyetleri daha da düşürerek rekabet güçlerini arttırmak, dolayısıyla da daha çok kazanmaktır. Onlar, bütün bunları yaparken hiçbir zaman işçilerin yerini robotların alacağı, kendilerinin yerine de yönetici beyin gücünün geçeceği modern anlamda sınıfsız bir toplumu falan arzu etmezler!! Ya da, feodallerin kapitalizmi yaratmalarında olduğu gibi, feodaller de hiçbir zaman kendi asılacakları ipi üretmek için yapmamışlardı bu işi; onların da amacı ticareti geliştirerek bundan ekstra kazanç sağlamaktı vb...

Ama, sürecin belirli bir noktasında, “eskinin” koruyucu duvarları (üretim ilişkilerinin belirlediği sınırlar) “yeni” için artık bir hapisane haline gelmeye başladığı zaman, “eskinin” içinde oluşan yeni merkezi -sıfır noktasını- temsil eden unsur, bir üst düzeyde “Hakkı temsil ediyor” olmanın verdiği güçle, “eskinin” çıkardığı engelleri aşarak, yeni merkezde oluşan Hak’kın eskinin içinden çıkıp gelmesi adına „hal diliyle“ ondan kendi nefsine güç-kuvvet talep eder! İşte, “La havle vela kuvvete illa billahil aliyylil azim”in anlamı budur!..

Dikkat ederseniz burada “yeni” kendisi için, kendi nefsini mutlaklaştırmak adına bir kuvvet talep etmiyor!! Onun istediği kuvvet, doğmakta olan yeni sistemin merkezini temsil eden Hak adına Hak’tan talep edilen bir kuvvet olup, bu da -buradaki “kuvvet” de- “yeninin” “eskinin” içinden kendi nefsiyle çıkıp gelme arzusundan başka bir şey değildir!.. Tıpkı, ana karnından doğmakta olan bir bebeğin o an, hal diliyle, Hak’tan varoluşu için kuvvet talep etmesine benzer bu!.. (Olayı daha iyi kavrayabilmek için empati yaparak kendinizi bir an ana karnından çıkmakta olan o bebeğin yerine koyup, o anın içinde oluşan bilinç dışı varoluş arzusunu kendi içinizde hissetmeye çalışın!..)

Bu bir mücadeledir, açık! “Eski” ile “yeni” arasındaki mücadeledir. Peki neden eninde sonunda bu mücadeleyi “yeni” kazanır?..

Çünkü, onun “eskinin” içindeki gelişme süreci bir yandan da zaten “eskinin” tükenmesi sürecidir!.. “Yeni”, “eskinin” sınırlarıyla mücadele ederek gelişirken “eski” artık bir noktadan sonra elde olanı koruma savaşı vermektedir!.. Yani, biri büyürken, büyüdükçe güç-kuvvet toplarken, öteki güçten-kuvvetten düşmekte, kendi boynuna geçen yağlı ilmeği kendisinin üretmiş olmasının verdiği hazla yok olmaktadır!!.

Bu andan itibaren artık bütün mesele, “yeninin” olayı -yani her adımda daha fazla güce kuvvete sahip olarak mücadeleyi başarıya götürme sürecini- kendi nefsine maletme hatasına düşmeden ilerletebilmesiyle ilgilidir...

Çünkü, evet „her durumda „yeni“ daima „eskinin“ içinde oluşur ve gelişir ama, bu durum „yeni“ olana, yani doğuma hazırlanan o çocuğa, „nasıl olsa bu doğum gerçekleşecek“ diyerek, vakti zamanı gelmeden iradi bir şekilde ana rahminden dışarıya çıkmaya çalışma hakkını vermez!! „Eskinin,, içindeki gelişme -hamilelik-sürecinin (toplumsal süreçlerde buna „üretici güçlerin gelişme süreci“ deriz) bu iş için uygun hale gelmesi gereklidir... İşin içine “acele etme”, “sabırsızlık” falan gibi dürtüler girdiği an, “yeni”, süreç içinde sahip olduğu değiştirici gücü kuvveti kendi nefsine maletmeye başlıyor demektir ki, o andan itibaren artık süreç de doğal akış yörungesinden çıkar!..

İNSAN, NEREYE?..

İnsan bir geçiş süreci yaratığıdır. Hayvandan “bilinçli doğaya” geçiş aralığı. O, duygusal-reaksiyoner varlığıyla bir hayvan, bununla i içe, aynı binanın üst katı gibi bunun üstünde yükselen, bilişsel anlamda bilgi üreten yanıyla da bilinçli doğadır.⁵ Bu iki süreç, etle tırnak gibidir insanda. Ata binmiş bir jokeye de benzetebiliriz onu. Daha başka bir deyişle insan, kendi biyolojik-vücut atının dizginlerini elinde tutan, onu yöneten binici gibidir!..

İyi bir jokey, ancak gelişmiş, güçlü, iyi bir atla birlikte başarılı olabilir. Bu yüzden, bilinçli doğanın ortaya çıkabilmesi, doğanın kendi bilincini üretebilmesi için, hayvanlık halini temsil eden benliğin (nefsin) gelişmesi gerekiyordu. Ama bu “gelişme”, aynı zamanda süreç içinde insanı en tehlikeli hayvan da yapar. Çünkü, bu süreç boyunca, bilinçli doğanın bilgi üretim mekanizması (“cognitive” mekanizma) insanın içindeki hayvanın da elinin altındadır. Ve o, bunu kolayca kendisi için bir araç olarak da kullanabilir, kullanıyor da zaten!..

Evet, işin ilginç yanı da burada! Bu müthiş yaratık, bu en tehlikeli hayvan, gelişip güçlendikçe, ihtiyaçları, istekleri mevcut sınırları zorladıkça, onun daha ileri yaşam düzeyine ulaşma arzusu, güdüsü bilgi üretme sürecini de geliştiriyor. Elinde tuttuğu bilgi üretme mekanizmasıyla kendi dışındaki objelerle etkileşerek yeni bilgiler üreten ve bu bilgileri kendisi için kullanarak gelişen nefis, giderekten kendini de bir obje olarak düşünüp ele almaya, kendini tanımaya, kendi bilgisini de yaratmaya başlıyor. Müthiş bir şey!

Kendini bilmek (nefsini bilmek) kendi varlığını bir obje olarak tasavvur ederek onun nöronal modelini oluşturabilmek ve sonra da bununla etkileşerek bilgi üretebilmek demektir. Sonuç? “Nefsini bilen Rabbini bilir” demiş atalarımız! Yani, kendini bilen, kendi varlığındaki yokluğu, sıfır noktasını bilir demektir bu...

Çalışma belleği’ndeki o müthiş tarihi anı düşününüz! Objeye “sizsiniz”! Hafızanızdan kendinize ait bütün o otobiyografik bilgileri de indirmişsiniz aşığıya, ve “siz”, yani sizin organizmanızın temsilcisi olan instanz-nefsiniz kendi kendisiyle “ikinci etkileşmeye” girişiyor! Sonuç, kendini bilmektir! İşte o an nefis (“self”) “kendi varlığında yok olur”. Evrensel bilginin, bilincin içinde “yok” olur!..⁶

Doğanın, kendi bilincine vardığı andır o an. O an, insanın bilişsel işlemin dizginlerini kayıtsız şartsız eline alarak “bilinçli doğa” haline dönüşme anıdır. Etiyle, kemiğiyle, biyolojik varlığıyla organizma gene aynı organizmadır. Gene objenin etkisine karşı reaksiyon modelleri olarak ortaya çıkan bir “benlik” vardır ortada, ama artık bu sadece sevimli bir ev hayvanı, bir kedi, bir köpek gibidir içimizdeki! Her an yeniden oluşup, kıpır kıpır içimizde yaşayan, ama aynı anda da o evrensel benliğin içinde eriyerek yok olan bir eski dost!..

Bilişsel benlik, bilgi üretim sürecinin “son durumudur”. Bugün size, “kim üretiyor bilgiyi” diye sorulsa, hemen “ben” diye cevap verirsiniz. Ama, kendini bilerek dizginleri kendi içindeki bilişsel benliğe veren, artık onun yönetimi altında olan “insan” böyle düşünmez, düşünemez!.. Çünkü o artık “bilinçli doğadır”. Doğanın insanda kendi bilgisini ürettiğini, kendi bilincine vardığıını bilmektedir. Kendi varlığında gerçekleşen bu sürecin anlamını, hem hissedip, hem de bildiği için artık bireyselliği kalmaz onun. Evrensel bilincin temsilcisi olmuştur o artık. Her yerdedir! Bazen bir atomun içindedir, bazen bir kuş, bazen de güneş sistemidir. “Beni bende demen bende değilim, bir ben vardır bende benden içeri” diyen bilinçli doğadır!..

⁵ Bu „bilinçli doğa“ kavramı bana ait...

⁶ <http://www.aktolga.de/z5.pdf>

Ne kadar ilginç değil mi, meğer insan olarak bu evrene, sadece o sıfırın ne olduğunu kavrayabilmek için gelmişiz!..

Şimdi artık Şamanizmin, Tasavvufun, Bektaşilik ve Aleviliğin ne olduğunu daha kolay anlayabiliriz..

ŞAMANİZM NEDİR?..

Şimdi tekrar, insanlık durumuna ilişkin olarak yukarda ana hatlarıyla ele almaya çalıştığımız o büyük tabloyu getirelim gözümüzün önüne. Önce, AB sistemi olarak ilkel bir komün vardır ortada. Bu durumda, sistemin-komünün iç ilişkileri açısından A komün şefi, ya da dini liderse, B de diğer komün üyeleridir. Bu iki unsur karşılıklı ilişki-etkileşme içinde birbirlerini yaratarak birbirlerine göre varolan objektif-izafi gerçekliklerdir. Sistemin bütünü ise merkezdeki sıfır noktasında temsil edilmektedir. Orta Asyalı eski Türkler komün diliyle buna o zaman "Tengri"-Tanrı-diyorlardı. A olarak temsil edilen komün şefi -ya da dini lider-kendisini ancak merkezde var olduğu düşünülen bu "Tengri" adına, onu temsilen sistemin temsilcisi olarak görüyordu. Yani diğer komün üyelerine göre onun kendine özgü ayrı bir sınıfsal varlığı yoktu. Bütünün bir parçasıydı o da, suyun içindeki bir damla gibi. Mal-mülk falan her şey zaten "Tengri"ye aitti. Çünkü varolan tek "mutlak gerçek" oydu. İnsanların-komün üyelerinin varlığı ise izafiydi. Ki bu da onların bilişsel bir benliğe-kimliğe sahip olmalarından kaynaklanıyordu. Öyle ki, komün insanı, doğaya karşı oluşan kimliğinin kendini ifade tarzı olarak "ben" dediği zaman bundan adeta utanıyordu. Kendini bir suç işlemiş gibi hissediyordu. Niye? Çünkü varolan tek gerçek o "Tengri" idi, yani sıfır noktasında oturan o "mutlak gerçeklikti"... Nasıl olurdu da bir insan "ben" diyerek kendini ona "eş koşabilir"di ki! Eğer sistemin içinde ondan başka bir şey yoksa (çünkü sistem bu sıfır noktasınca temsil edilmekteydi) bu "ben" ne oluyordu?..

İşte, insanlar o zaman doğayla ilişki içinde oluşan bu "ben"lerine "kötü ruhu" temsilen "şeytan" diyorlardı!. Onu -şeytanı- insanın içine giren, insanı Tanrı'ya eş koşmaya yönelten bir saptırıcı olarak görüyorlardı. Bütün meselenin o şeytanı -o kötü ruhu- insanın içinden çıkarmak olduğunu düşünüyorlardı. İnsanı özgürleştirecek onu tekrar kaybettiği cennetine kavuşturacak şeyin bu olduğunu düşünüyorlardı. Onlar, insanın içine girerek orayı mekan tutmaya çalışan o kötü "ruhu", o "ben" dedikleri şeyi içlerinde hissediyorlardı, ama onun ne olduğunu açıklayamadıkları için onu sanki kendi içlerine giren bağımsız bir varlıkmiş gibi tasarlıyorlardı...

Özetlersek; bu dönemde -ilkel komün döneminde- toplum henüz daha sınıfsız olduğu için insanın komün içindeki ilişkilerde ayrı bir kimliği-benliği yoktu. O, henüz daha ancak toplumsal varlıkla birlikte "varolabilen" bir unsurdu.

Ama, komün-doğa ilişkisi söz konusu olduğu zaman durum başka idi. Bu durumda insan bilişsel kimliğiyle daha başından beri doğadan kopmuş-onun karşısında kendi nefsiyle ayrı bir varlık olarak ortaya çıkmıştı. Bu yüzden de bütün çabası insan olarak içine giren o kurdu-nefsi yok ederek tekrar doğaya dönebilmektir...

İşte, komün insanı Orta Asya'lı eski Türkler'in ilk inancı olan Şamanizm'in özü-esası budur. "Kam"- "Şaman" adı verilen komün şeflerinin -dini liderlerin- yaptıkları bütün o törenlerin, müzikli, danslı, büyülü seremonilerin esası budur. Şaman'ın -Kam- görevi, insanların kendi nefislerini aşarak trans haline gelebilmelerini sağlamak, böylece onların tekrar doğal dengeye dahil olabilmelerinin yolunu açmaktır.. Bunun için müzik ve dansın yanı sıra, zaman zaman, esrar, alkol, ardıç tohumu vs gibi uyuşturuculardan da yararlanır. Böylece, nefsi uyuşturarak "yok etmek", trans haline gelerek sıfır noktasına-Tengriye ulaşabilmek daha da kolaylaşmış olacaktır! Daha sonra, Bektaşiler'de-Aleviler'de "Cem", Mevlana'da ise "Sema" törenleri olarak yer alan, müzik eşliğinde kendi etrafında dönmenin özü de buradan gelmektedir.

Peki niye kendi etrafında dönüyor insanlar?..

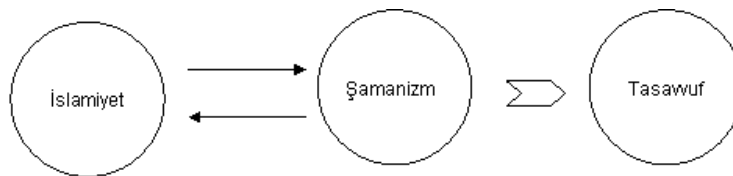
Bunun iki nedeni vardır. Birincisi göçebelik, göçebe yaşantısının ritmi! Yazın yaylalara, kışın kışlağa, hayat bundan ibaret; mevsimler, zamanın akışı bu tür bir döngü içinde gerçekleşiyor. Yerleşik toplumlarda olduğu gibi öyle düz bir çizgide gelişen bir zaman-mekan anlayışı gelişmemiştir henüz daha.⁷ İkincisi de tabii, bir tür "meditasyon" yoluyla trans haline geçebilme çabası. Nefs, benlik dediğimiz şey, son tahlilde, çevreden gelen enformasyonlara karşı nöronal düzeyde gelişen bir reaksiyon modeli olduğundan, insan müzik eşliğinde dönmeye başladığı zaman dış dünyayla ilişkiyi-etkileşimi tamamen kontrol altına almış oluyor. Bu durumda insan artık başka bir şey düşünemez hale gelir, kafasındaki tek ideeye-amaca konsantre olarak bir yerde onunla bütünleşir (bir deneyin isterseniz!). Kendi varlığında yok olduğunu, sıfır halinin içinde eridiğini hisseder. O an kafasındaki ne ise o olduğunu hisseder. **Bu bir dönem Tengri imiş, daha sonra Tanrı-Allah olmuş, sonra da Ali, farketmez. Önemli olan insanın kendi nefsiyle kendini yok hissetmesi "o"nunla bütünleşmesidir. Sema'da dönen Mevleviler'e dikkat edin bakın, bir elleri yeri diğeri göğü gösterir. Kafalarındaki sarıkları da mezar taşını temsil eder. Nefsin yokluğu temsil ettiğini, onun, kendi kabrinde bir "ölü" olduğunu göstermekte, gerçek varlığın Tanrı olduğunu ("kendisinin" de ondan gelerek ona döndüğü için Tanrı olduğunu) ifade etmektedir. Bütün o şaman törenlerinin olduğu kadar "Cem" in ve Sema'nın da özü aynıdır.."Vecd" içinde "trans" haline gelerek (kendi varlığında yok olarak) Tanrısal varlığın-sıfır noktasının içinde erimek...**

Nelerle uğraşmış insanlar değil mi..Ama hepsi de saygıdeğer çabalarlardır bunların. Neden mi? Çünkü insanın varoluş gerekçesi bu da ondan! Bilmek, bilmek ve de bildiğini haykırmak, bir ışık gibi evreni aydınlatmak... İnsanın varoluş nedeni budur.

TASAVVUF=ŞAMANİZM+İSLAMİYET

Türklerin Araplar'la-İslamiyet'le- ilişki-etkileşme içine girmeleri, göçebe inancıyla-dünya görüşüyle (Şamanizm'le) İslamiyet'in etkileşmesi Tasavvuf sentezini doğurur...

Ama denebilir ki, tasavvuf sadece Türkler'e özgü bir inanç-felsefe-düşünce değil, o evrensel bir dünya görüşü; Araplar'dan İran'a, Hint'ten Çin'e, hatta Hristiyanlığın içindeki bazı akımlara kadar uzantıları var... Doğrudur. Fakat Şamanizm de öyle değil mi. Biz burada olayı sadece Türkler'in tarihsel gelişimi süreci içinde ele almaya çalışıyoruz. Başka göçebelere, örneğin Araplar'ı ele alalım. Onların inançları Şamanizm'den farklı mıydı özünde, hayır! Sonra, İslamiyet'le bu göçebe Arap inançlarının etkileşimi orada da gene Tasavvuf sentezini ortaya çıkarmıştır. İran'daki Hint'deki durum da aynıdır. Bu şuna benziyor: Dünyanın neresinde olursa olsun $H_2 + O = H_2O$ dur! **Alın Şamanizm'i (törenlerinden bütün inanç sistemlerine-adetlerine kadar ne varsa), bunları temel alarak İslamiyet'in söylemlerini değerlendirin, ortaya Tasavvuf çıkar. Şöyle gösterelim:**

Şamanizm bilgi temelinde sahip göçebe Türkler dışardan gelen infomasyonu-İslamiyet-sahip oldukları bilgilerle değerlendirerek „tasavvuf“ adı verilen yeni bilgiler üretiliyorlar..

Yalnız burada gözden uzak tutulmaması gereken önemli bir nokta var. Şamanizm, kendi içinde henüz daha sınıfların oluşmadığı ilkel komünal bir toplumun doğayla ilişkileri içinde ortaya çıkan-üretilen bilgi temelidir. Şaman'ın önderliğinde nefsini yenerek tekrar doğaya

⁷ „Hacı Bektaş, Efsaneden Gerçeğe“ İrene Melikoff, Çağ Pazarlama, 1991

dönmek isteyen -aradaki yabancılaşmayı ortadan kaldırmak isteyen- bir bütün olarak toplumun-komünün kendisi, yani bütün komün insanlarıdır. Halbuki İslamiyet bir yerleşik toplum bilgi sistemi. Barbarlığın yukarı aşamasına gelmiş-yerleşik toplum düzeni kurmaya çalışan bir toplumun ürünü. Bu nedenle, o sadece toplumun doğa ile ilişkisine yönelik bir bilgi değil. Bir sistem olarak kendi içinde sınıflara ayrılmaya başlamış olan bir toplumun bilgi temeli o. Yani onun içinde artık ezenler-ezilenler, sömürenler, sömürülenler var. İyi insanlar, kötü insanlar var, yalan var, ikiyüzlülük var. Kısacası, sınıflı bir toplumda ortaya çıkabilecek şeyler var. Ve o, İslamiyet, insanları bütün bu sapmalara karşı korumaya, insanlara doğru yolu göstermeye çalışan sınıflı bir toplumun bilgi temeli olarak ortaya çıkıyor.

Şimdi, İslamiyet’le ilişki içine giren Şamanizm inançlı o insanları düşününüz. İslamiyet adına kendilerine gelen enformasyonları nasıl değerlendirecekti-anlayacaktı bu insanlar? Gelen yeni enformasyonları değerlendirebilmek için tabii ki kendi bilgi temellerine başvuracaklardı. Onlar da öyle yapıyorlar zaten. Ancak onların bilgi temellerinde henüz daha toplumun içinde sınıfsal düzeyde iyi ve kötü insanlar kavramı yoktur. Onlar için “iyi ve kötü” kavramları “kendi içlerindeki “kötü ruhun” etkisi altında kalan, ya da “nefsini kontrol altına almayı başaran” insanlar şeklinde anlaşılmaktadır...Örneğin şef, yönetici, ya da kral, sultan gibi, Tanrı adına toplumsal merkezi temsil etme yetkisine sahip özel insanlar anlayışı yoktu onlarda. Bütün insanlar birdi. Tanrı ise, sistemin merkezindeki o sıfır noktasının tartışılmaz hakimiydi. Her yerde varolan tek gerçektir o. “Hak”tı, adaletti, eşitlikti... Çünkü o, insan ilişkilerinde karşılıklı etkileşmelerin birbirini dengelediği noktayı (sıfır noktasını) temsil ediyordu. Nasıl olurdu da bazı insanlar kendi nefisleriyle onun yetkileriyle donatılabilirdi?..

Kısacası, Tasavvuf ilkel komünal toplum insanının, sınıflı bir toplumla ilişki içine girdiği zaman, bu ilişki-etkileşim içinde sahip olduğu, ürettiği yeni bilgi temelidir. Ve özünde, eskiyi, eskiden beri varolan komünü muhafaza etmeye dayanır. Eskiden beri varolanın bilgisini-bilincini yeni bir zeminde, yeni bir terminolojiyle ifade ederek onu yaşanılan ana ve geleceğe tekrar egemen kılmaya çalışır...

İnsanlar ilkel komünal bir toplum içinde yaşarlarken o an neye sahip olduklarının bilincinde değillerdir henüz daha. Yani sınıfsız bir toplum kendi başına kendi bilincini üretmez. Ne zamanki sınıflılıkla ilişki içine girilir ve bu ilişkiler içinde değişmeye başlanılır, buna paralel olarak insanlar eskiden beri varolanı muhafaza etmeye yönelik bilinci de üretmeye başlarlar. Tasavvuf da budur işte. Sınıflılığın karşısında güneşin altındaki kar gibi eriyerek artık kaybolmaya başlayan ilkel komün sınıfsızlığının bilincidir o. Toplum-sistem kendini inkâr -sınıflılığa geçmeye- başladığı zaman, sistemin içinde bu durumdan rahatsız olan insanların eski durumu muhafaza etmek, onu tekrar egemen kılmak için sahip oldukları çabaya bağlı bilgi-bilinç sistemidir. Bütün o tasavvuf erenleri atalarımızın ruhu şad olsun!.. O ruh ki, bizim içimizdeki küllenmiş sınıfsızlık ateşini temsil etmektedir o. Bu nedenle, sınıfsızlık ateşini modern anlamda yeniden canlandırarak onu bilişsel bilim zeminine oturtabilmek için ona sıkı sıkı sarılmak gerekecektir!..

ÖĞRENMENİN NÖROBİYOLOJİK MEKANİZMASI, YENİ BİR BİLGİ NASIL ÜRETİLİR, KAYIT ALTINA ALINIR VE BİLİNÇ DIŞI HALİNE GELİR..

Aslında bu konuyu daha önceki çalışmalarda yeterince ele aldık, yani burada tekrar ayrıntılara girecek değiliz.⁸ Sadece konuyla ilişkisi açısından bazı noktaların tekrar altını çizmek istiyorum o kadar.

Birincisi şu: **İnsanlar ancak kendileri için “yeni” ve “önemli” olan şeyleri öğrenirler.** Öğrenme olayında genel kural budur. Yaşamı devam ettirme mücadelesinde yeni ve önemli enformasyonlarla karşılaştığı zaman, beyin hemen bunları tesbit eder, daha önceden sahip olunan enformasyonlarla benzerlikleri oranında değerlendirir. Sonra da, genetik

⁸ <http://www.aktolga.de/z5.pdf>

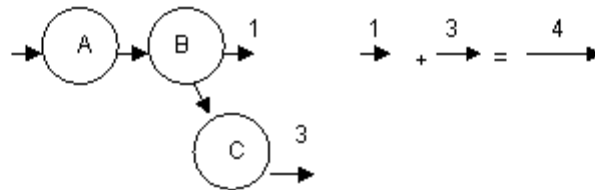
mekanizma aracılığıyla eskiden beri varolan sinapsların yanına yeni sinapslar ilave edilerek bunlar kayıt altına alınırlar-böylece yeni bilgiler öğrenilmiş olur.

Orta Asya'da Şamanizm dünyasında yaşayıp giden o atalarımızı düşünelim şimdi. Bu insanların süreç içinde Çin'le Hind'le de ilişkileri oluyordu ve onlardan da etkileniyorlardı. Peki, neden bir Budizm'in, Hind dininin-düşüncesinin etki alanında kalmıyor bu insanlar da daha çok İslamiyet etkiliyor onları? Nedir İslamiyet'in onlar-atalarımız için çekici-"yeni" ve "önemli" olan yanı?..

Bu işler öyle üç-beş yılda olup bitmiyor tabii. Asırlarca süren deneyimler-ilişkiler içinde gerçekleşiyor kimin nereye savrulacağı. Ve sonunda da herkes ne ise ona göre bir yer tutuyor tarihsel akışın içinde. Türkler bakıyorlar, Çin'le Hind'le iş tutan yanıyor, onların içinde eriyip gidiyor! Üstelik de bunların kendisine vereceği yeni-önemli bir şey yok, bu nedenle onlarla araya mesafe koyuyorlar... Ama İslamiyet öyle değildi. Yukarı barbarlığın yükselme çağıının ideolojisi olarak, cihan hakimiyetinden-Doğu'yla Batı arasındaki ticaret yollarına hakim olmaktan, ganimetten, gazadan, cihattan bahsediyordu o. Üstelik, "kâfirlere karşı mücadeleyle" de birleştiriyordu bu hedefleri. Sınıflı toplumlarla ilişkiye geçtikten sonra, sınıflılığa karşı ilkel sınıfsızlık zeminini korumak aşkıyla yanıp tutuşan atalarımız için çok ilginçti-önemliydi bu düşünceler. **Ve onlar, yani atalarımız İslamiyet'in bu cihad-ganimet-gaza ideolojisini hemen sınıflı topluma karşı sınıfsızlığı savunmak bilinciyle bütünleştirerek öğrendiler.** Müthiş bir şeydi bu onlar için. Sınıflı toplumlara-yerleşik medeniyetlere-karşı mücadelede İslam bir tür ideolojik "haklılık" zemini oluşturuyordu onlar için. O ana kadar kendi içindeki kötü ruhlarla-kendi nefisleriyle-uğraşmakla vakit geçiren Şamanist-komün insanların önünde artık yeni bir yol daha açılıyor, eskiden beri tanıyıp bildikleri o "kötünün" yerini şimdi artık bir de "kâfir" alıyordu. Sınıflı toplum insanı nefesine uyarak "Hak'kı" inkâr edendi. **Bütün mesele insanın kendi içindeki mücadelenin ("büyük cihad") dışardaki-toplum içindeki uzantısından ibaretti...**

İşte, Şamanizm'le İslam arasındaki bağ böyle-bu anlayışla kuruldu. Tasavvuf böyle ortaya çıktı. Antika tarihin zembereğini oluşturan barbarlarla medeniyetlerin güreşleri (en azından Türkler açısından) bu süreç içinde oluştu. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelerek Osmanlı'nın temellerini atan "tarihsel devrimci" o tasavvuf erleri böyle bir süreç içinde ortaya çıktılar. **Eskinin Şamanlar'ı-Kam'ları bu süreç içinde "Dedeler", "Babalar", "Şeyhler", "Ermişler" haline dönüştüler.**

Aşağıdaki şekli ele alalım.

Yeni bir bilgi nasıl oluşuyor: Eskiden beri varolan sinapsın yanına yeni bir sinaps daha eklendiği zaman, „yeni bilgiyi“ temsil eden aksiyonpotansiyeli bu iki sinapsın aktivitelerinin toplamı olur...

Burada -şekilde- önce, A ve B nöronlarından oluşan bir sinaps var. Biliyorsunuz sinaps beyinde enformasyonların-bilgilerin kayıt altında tutulduğu nöronlar arasındaki bağlantılara verilen isim. Her enformasyon belirli bir sinaptik yapıyla temsil ediliyor beyinde. Şimdi, diyelim ki, şekildeki AB sinapsı beyinde Şamanizm'i-şamanlığa ilişkin bilgileri-temsil eden bir sinaps

olsun.⁹ Sonra, İslam'la ilişkiler başlıyor ve içinde Allah'ı-cihadı-gazayı-ganimeti de ihtiva eden İslam'a ilişkin yeni enformasyonlar ortaya çıkıyor ve yeni bilgiler üretiliyor. Bu yeni bilgilerin de bir "internöronla" AB sinapsının üzerine-yanına ilave edildiğini düşünelim.¹⁰ Şekildeki 1 ve 3 AB ve BC sinapslarının çıktılarını -"output"- temsil eden "aksiyonpotansiyelleridir" (elektriksel sinyallerdir). Bu durumda, her seferinde, A girdi-input-nöronuna bir enformasyon geldiği zaman bununla hem AB sinapsı aktif hale gelerek buradan bir aksiyonpotansiyeli (1) oluşacak, hem de BC sinapsından 3 ile gösterilen bir aksiyonpotansiyeli ortaya çıkacaktır. Burada 1 'in temsil ettiği bilgi -ve buna bağlı davranışlar- komünün klasik-eski bilgisidir, etkinlikleridir. 3 ile temsil olunan bilgi ise, İslam'ı öğrendikten sonra oluşan bilgi-ve buna bağlı olan davranışlardır. Bu iki aksiyonpotansiyeli karşılıklı etkileşme süreci içinde zamanla bir sentez yaratarak -ki biz buna öğrenme süreci diyoruz- şekilde 1+3=4 sonucunu verir; işte size TASAVVUF!¹¹ Eski kültürün-yaşam bilgileri sisteminin, Şamanizm'in-yerini artık islami Tasavvuf bilgi sistemi-kültürü almıştır. Yeni bilgi, bilinç dışı haline gelmiş, doğal olarak sahip olunan bir "yaşam bilgisi" olmuştur. Yeni, eskiyi de kendi içinde ihtiva etmektedir, ama bunu kimse düşünmez artık, kimse bunun farkında olmaz...Ne zamana kadar böyle gider bu? Yeni bir tarihsel dönemece gelinene kadar...

Sınıflı toplumdaki modern sınıfsızlığa-bilgi toplumuna-geçişin sancılarını yaşadığımız içinde yaşadığımız dönemde, nereye gittiğimizin bilincini oluşturabilmemiz için neye sahip olduğumuzu iyi bilmemiz gerekiyor. Bu da bizi sınıfsızlıktan elde kalanın kökenlerine, ta o Şamanizme-kan bilgi sistemine kadar götürüyor...

BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK

Ahmet Yesevi'nin (ölüm tarihi 1166-67) ilk Türk tasavvufçusu-sufisi- olduğu söylenir.¹² Rivayete göre Hacı Bektaş'ı Anadolu'ya gönderen de o dur. Ama öte yandan -geleneğe göre- Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya 1270-71 de geldiği de söylenmektedir. "Fakat söylence dünyasında 'zaman boyutu' yoktur; bir olayı, bir kişiyi yeniden yaşatmak için o olayı-o kişiliği göz önünde canlandırmak, olayı tekrar oluyor var saymak yetmektedir; bu, yeniden güncelleşmek olacaktır. Yer (mekan) boyutuna gelince; (Şamanizmin) kuş-ruh düşüncesinin halâ yaşadığı bir cemiyette göklerde uçmak ve göz açıp kapayana dek uzak yerlerde olmak, bir çeşit 'tayyi mekan' (mekânları aşma) yetisi, şaman olsun, sufi olsun, halk din ulularının olağanüstü güçleri arasındadır. Büyüyle uçuş, kendinden geçme (vecd) ve kendini aşmanın (cezbe) ifadesidir".¹³

O sırada Anadolu'da Babai İsyân'ı vardır. Aşıkpaşazade'ye göre Hacı Bektaş Horasan'dan kardeşi Mintaş ile birlikte geliyor, sonra da zaten iki kardeş Babailere-Baba İlyas'a katılıyorlar. Gerçi Hacı Bektaş isyana aktif olarak katılmıyor, ama kardeşi katılıyor ve bu arada öldürülüyor. O da -Hacı Bektaş da- gidip bugün mezarının bulunduğu Kayseri'nin Kara Öyük ilçesine "Kadincık Ana" adlı daha sonra müridi olacak birinin yanına yerleşiyor. **Bütün bunları, Hacı Bektaş'ın Kadincık Ana ile ilişkisini, daha sonra (ölümünden çok sonra) Abdal Musa adlı Kadincık Ana'ya bağlı bir müridin ortaya çıkışını ve ilk Bektaşî tarikatının aslında Hacı Bektaş'ın ölümünden sonra bu Abdal Musa tarafından kurulduğunu İrene Melikoff'un kitaplarında bütün ayrıntılarıyla buluyoruz. Ancak bu yazıda bizi asıl ilgilendiren bu ayrıntılar değildir. Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru, Şamanizm'den Tasavvuf'a, oradan da Bektaşîliğe doğru evrilen süreç ilgilendiriyor**

⁹ Aslında tabii Şamanizm böyle tek bir sinapsla falan temsil edilmez! Bir inanç-bilgi sistemi olarak bu, binlerce sinapstan oluşan nöronal bir ağıdır, bir bilgi-bilinç sistemidir; ama biz olayı açıklığa kavuşturabilmek için bu nöronal ağı tek bir sinaps gibi düşünüyoruz..

¹⁰ <http://www.aktolga.de/z5.pdf>

¹¹ Öğrenme süreci duygusal ve bilişsel birçok aşamayı içerir. Yeni bir yaşam tarzının zorunlu kıldığı bilgiler bir kere öğrenildikten sonra, bunlar artık üzerinde ayrıca düşünmeye gerek kalmadan-otomatik olarak- bilinç dışı bir şekilde kendiliğinden sahip olunan bilgiler haline gelirler.

¹² İrene Melikoff, Hacı Bektaş-Efsaneden Gerçeğe. 1999

¹³ a.g.e

bizi. Bu sürecin daha sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve gelişimiyle nasıl bütünleştiğini ise daha sonra ele alacağız...

Türkler'in Anadolu'ya göçü uzun yıllar içinde gerçekleşiyor. Ama asıl kitlesel göç 13. Yüzyıl'da Moğollar'dan kaçarak Anadolu'ya gelmeyle birlikte oluyor. İkel komün-aşiret bilgi temeline sahip yarı Şaman tasavvuf erlerinin, Dervişler'in, Kamlar'ın, Dedeler'in, Babalar'ın önderliğinde geliyorlar Türkler Anadolu'ya . Bu önderler kabile şefleri, ya da dini liderler konumundalar...

Burada önemli olan şu: Bu insanlar Anadolu'ya geldikleri zaman kendilerini öyle sakin bir ortamda bulmuyorlar. Bir yanda Bizans var ortada, antika köleciler bir devlet-toplum. Diğer yanda da, İbni Haldun Yasaları'na göre artık sönme aşamasına gelmiş bulunan Selçuklular ve de tabii Anadolu'yu haraca kesen Moğollar var. **Böyle bir ortamda, yaşamı devam ettirme mücadelesinde tasavvuf bilinci tarihsel devrimci önemli bir rol oynuyor. Anadolu'daki bütün o isyanların-direnişlerin bayrağı haline geliyor. Aslında Hacı Bektaş adı da bu türden bir bayrak. Çünkü, yaşadığı dönemde öyle belirgin bir kişiliği yok Hacı Bektaş'ın. Öldükten çok sonraları tanınıyor, bir bayrak haline geliyor. Bunda da Osmanlı'nın oluşum sürecinin büyük rolü var. Osmanlı, o Horasan erlerine "dervişlere", "ilblere", "gazilere", "ahilere", Hacı Bektaşlara dayanarak Devletleşiyor.** Ama bu çalışmanın konusu Devletleşme sürecinin hikayesi değil, bunu başka bir çalışmada ele almaya çalıştık.¹⁴ Burada altını çizmek istediğimiz nokta, Anadolu'da tarihsel devrimci bir rol oynayan tasavvuf düşüncesinin o dönemde Hacı Bektaşlar'la kişilikleşerek bu görevi yerine getirmesidir. Bu dönemde henüz daha Bektaşî-Alevî "ikiliği", ya da Şiilik yönünde bir farklılaşma yoktur ortada. Bütün tasavvuf erleri-Bektaşîler Ali'ye saygı duymaktadır. Hasan-Hüseyin'in-Kerbela erlerinin uğradığı haksızlıklara herkes karşıdır; ama henüz daha bütün bunlar bir Sünnî-Alevî, Şii ayırımı noktasında değildir.

Yol ayırımı Osmanlı'nın İbni Haldun Yasaları'na göre oluşumu ve gelişimi süreci içinde ortaya çıkıyor. Bu nedenle, İbni Haldun'u, onun formüle ettiği antika tarihin oluşum mekanizmasını bilmeden ne Bektaşîliği-Alevîliği, ne de Sünnîliği-Şiîliği anlamak mümkün değildir. Tabii bir de İran faktörü var ortada. İran-Osmanlı çelişkisi-nüfuz mücadelesi var hesaba katılması gereken.

Kuruluş yıllarında Osmanlı'nın Bektaşîliği el üstünde tuttuğunu söylemiştik. Bu dönemde Bektaşîler'e başlarındaki eski Şaman geleneğinden kalan ve "börk" adı verilen kırmızı şapkalardan dolayı "Kızılbaşlar" da denirdi. Bektaşîlik bir yerde, yeni oluşumun -Osmanlı'nın ortaya çıkış sürecinin- dünya görüşü, "bilgi temeli" haline gelmişti. Yani, Abdal Musa'nın Bektaşîliği bir tarikat haline getirdiği, Osmanlılar'ın onu el üstünde tutmaları falan tesadüf değildir. **Bu dönemde Bektaşîlik Osmanlı'nın vizyonuna, geleceğe yönelik perspektiflerine ideolojik dinsel bir temel-kılıf oluşturmaktadır. Anadolu'nun Hristiyan Bizanslı köylüleri için bile bir çekim merkezi olmuştur o. Bütün insanları eşit-kardeş olarak gören, hiçbir dinsel fanatizme yer vermeyen, her türlü haksızlığa-adaletsizliğe karşı çıkan devrimci bir düşünce sistemi olarak Bektaşîlik Bizans'ın Hristiyan köylüleri için bile bir kurtuluş umudu haline gelmiştir. Bu yanı sıra Tasavvuf Anadolu tarihsel devriminin ideolojik bayrağı olur... Osmanlı gibi küçük bir aşiretin nasıl olupta öyle kısa bir zamanda Anadolu'yu fethettiği hep tartışılmalıdır. Tasavvufu-Bektaşîliği bilmeden, ya da hesaba katmadan, insanları Osmanlı bayrağı altında toplayan bu ideolojik güç hesaba katılmadan ne Osmanlı'yı, ne de o döneme ilişkin olarak başka hiçbir şeyi anlamak mümkün değildir. Öyle ki, Osmanlı, yeni Osmanlı ordusunu, fethedilen yerlerden "devşirilen" savaş esiri Hristiyan çocuklardan, gençlerden oluşturulan Yeniçerilik kurumunu bile, "kendi kültürümüzü, geleneklerimizi öğretiler" diye Bektaşîler'e teslim etmiştir (1326). Neden acaba?..**

¹⁴ <http://www.aktolga.de/z9.pdf> „Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri Açısından Osmanlı'dan Bu Yana Türkiye'de Kapitalizmin Gelişme Diyalektiği“ ...

Osmanlı 'neden başka bir tarikatı, ya da önderi öne çıkarmıyor da Hacı Bektaş'ı bayrak ediniyor' diye çok tartışılmıştır. Bence bunda Hacı Bektaş'ın o dönemde yaşayan bir kişilik olmamasının da büyük rolü var. Osmanlı böylece onu -bu tarikatı- daha kolay kontrolü altında tutabileceğini, kendisine mal edebileceğini düşünmüş olabilir. Çünkü Devletleşme süreci başladığı an kurt da düşmüştür sürece. Hangi kurt mu diyorsunuz! Devletleşmeyle birlikte ortaya çıkan sınıflaşma kurdudur bu.¹⁵ İbni Haldun Yasaları işlemektedir!..

Osmanlı'nın 1299 da kurulduğu söylenir. Timur'la Beyazıt arasındaki Ankara Savaşı'nın tarihi ise 1402. Şeyh Bedreddin İsyanı'nı, Devletin tekrar kuruluşu çabalarını falan da hesaplarsak 100 yılı biraz aşan bir dönem. Bu dönemi Birinci Osmanlı Devleti dönemi olarak adlandırmıştık.¹⁶ İbni Haldun Yasaları'na göre bir Devletin ömrü bu kadardı o zamanlar. Sonra, ya yeni bir barbar akını gelip sil baştan her şeye yeniden başlanırdı, ya da tabi aynı görevi yerine getirecek bir uç beyliği çıkardı ortaya (Osmanlı'nın kendisi de bir uç beyliğiydi). **İşte bu yüz yirmi yıl, yani Devletin oluşumu ve ömrünü tamamlayışı süreci, Bektaşilik olarak ifade edilen tasavvufi Anadolu düşüncesinin de evrimi, kendi içinde ayrışması süreci olmuştur. Bu arada Devlet zaten Bektaşilikten-Tasavvuftan ayrılmış kendi kurumsal-sınıfsal oluşumuna daha uygun düşen Sünnilikle bütünleşmiştir.**

Bir Devlet haline gelmek, fethedilen yerlerdeki insanları yönetebilmek için belirli kurum ve kurallara ihtiyaç vardı ki, Osmanlı bütün bunları o zaman resmi-Sünni İslam'da buldu. Zaten bir yerde Selçuklular'ın mirasının üzerine oturuyordu o. Selçuklu dağıldıktan sonra ortada kalan bütün Selçuklu-İslam bilginleri-Devlet adamları artık Osmanlı'nın hizmetine koşmuşlardı. Bu süreç içinde Osmanlı toplumu, aynen İbni Haldun sosyolojisinde dile getirildiği şekilde antika bir sınıflı toplum haline geldi. Artık başlangıçtaki o "asabiyyet" gücünün yerini Devlet gücü alıyordu. Bir yanda bir Devlet Sınıfı, diğer yanda da "sürü-Reaya" adı verilen-eski yol arkadaşlarından oluşan- bir halk...

Bu süreç içinde, başlangıçta Devletle olan iççeliğinden dolayı, Bektaşilik sanki Devlete daha yakın bir görünümde kaldı. En azından şehirlerdeki okumuş-aydın ama Devletle de ilişkileri olan zümrelerin temsilcisi olarak bilinir oldu. Artık "Reaya-sürü" olarak ifade edilen Orta Asya kökenli o çevre-halk ise "Babalariyla-Dedeleriyle" halâ eski yerinde duruyordu.

İşte, Bektaşilik-Kızılbaşlık (daha sonra da Alevilik) "farklılığı" ilk böyle ortaya çıkmıştır. Kızılbaşlar-Aleviler daha çok köy-kırsal bölge Bektaşileri olarak biliniyorlardı. Bunlar, ezilen, baskı altında tutulan, inkâr edilen insanlar olarak başlangıçtaki tarihsel devrimci-radikal, tasavvufi özlerini daha çok korudular. Ama bu noktayı öyle fazla da abartmamak gerekir. Çünkü Devlet katında Bektaşiliğin yerini çoktan Sünni İslam kapmıştı, yani istese de Bektaşiliğe o alanda yer yoktu artık. **Bu nedenle, Bektaşilik-Kızılbaşlık-Alevilik son tahlilde hep aynı yolun yolcusu olagelmışlerdir. Öyle ki, daha sonra Osmanlı'ya karşı ortaya çıkan bütün isyanlar, o ilk Babai İsyanları'nda falan olduğu gibi hep bu özden kaynaklanmışlardır.** Babailer Selçuklu'nun ihanetini nasıl affetmemişlerse Osmanlı'nın ihanetini de asla affetmeyen o eski Horasan erleri aynen başlangıçta olduğu gibi bu sefer de Osmanlı'ya karşı direnmeye başlamışlardı...

İşte Bektaşî-Aleviler'le Osmanlı Sünniliğinin yol ayrımının özü budur. Yani, İslami bir biçim altında Sünni-Alevi çatışması olarak şekillenen mücadele, aslında, Osmanlı'nın sınıflı bir toplum haline gelmesine paralel olarak ortaya çıkan sınıf mücadelesinin dinsel bir biçim altında yürütülmesidir. Mücadelenin dinsel bir görünüm altında yürütülmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır, çünkü Osmanlı'nın kendini Sünni-İslam olarak tanımlaması, kaçınılmaz olarak, muhalefetin de İslam'ın içindeki

¹⁵ Bununla Osmanlı Devleti kurulmadan önce Orta Asya'dan gelen Anadoludaki bütün o „Türk“ aşiretleri hep sınıfsız toplumlardı falan demek istemiyorum! Sadece, Devletleşme ve sınıfsal ayrışma süreci-nin altını çizmek istiyorum..

¹⁶ ¹⁶ a.g.e.

muhalefetle özdeşleşmesi sonucunu doğuruyordu. Bu andan itibaren Bektaşiliğin içindeki ayrılık da iyice ortaya çıkıyordu zaten. Ön plana çıkan tarihsel devrimci öz giderekten daha çok kendini Kızılbaş-Alevi olarak ifade etmeye başladı. İşte bugün bile halâ Aleviliğin toplumsal-kültürel genlerinde yatan “Devlete karşı olmak” geleneğinin özü budur.¹⁷

BEKTAŞİLİK İRAN’IN ETKİ ALANINA GİRİYOR, ALEVİLİK-KIZILBAŞLIK-ŞİİLİK..

Ama, Osmanlı’da sınıf mücadelelerinin aldığı dinsel şekillenmeyi açıklayabilmek için sadece bütün bunlar yeterli değildir. Bir de İran faktörü vardır işin içinde ki, o da en azından diğerleri kadar önemlidir. Önce, ayrıntıya girmeden, olayı genel olarak kavramaya çalışalım:

1402 ‘de yıkılan Birinci Osmanlı Devleti’nin, Fatih’le birlikte adeta İkinci bir Osmanlı Devleti olarak yeniden doğduğunu söyleyebiliriz. İstanbul’un alınışı, “yükselme dönemi” falan derken, sonra, bir yüz yıllık dönem daha geride kalmaya başlayınca 16. Yüzyıl’ın başlarından itibaren İbni Haldun Yasaları’na göre sistem yeniden çözülmeye-bozulmaya başlar! Bu kez, Bizans’la da bütünleşerek onun kurum ve kurallarından da çok şeyler alan ve iyice firavunlaşan Osmanlı, giderekten daha da çekilmez bir hal almaya başlamıştır. Buna paralel olarak da tabi, bir süredir sesi sedası kesilmiş bulunan eski yol arkadaşlarının -Anadolu insanların- sesleri yeniden duyulmaya, Anadolu’nun her yerinde yeniden isyanlar patlak vermeye başlar.

Bu dönemde ortaya çıkan isyanların en çok ses getirenlerinden biri şüphesiz Şah Kulu İsyanı’dır. Ama, Şah Kulu İsyanı’nı ele almadan önce, bu arada İran’da nelerin olup bittiğini de görmek gerekir sanıyorum. Çünkü, bu dönemde Anadolu’da olup bitecek olanlar büyük ölçüde İran’daki süreçle de ilgilidir.

Bu dönem, artık kendini Sünni bir egemen sınıf olarak tanımlayarak, yol arkadaşı Anadolu erenlerinden iyice kopan Osmanlı’ya karşı çaresiz kalan Anadolu halkının, bir yandan, kendini ideolojik olarak İslam’ın içindeki muhalefetle bütünleştirirken, diğer yandan da “düşmanımın düşmanı dostumdur” diyerek Osmanlı’ya karşı nüfuz mücadelesi veren İran’ın etkisi altına girdiği, Osmanlı’ya karşı verilen mücadelenin İran’ın ideolojik-dini şemsiyesi altında sürdürülmeye başlandığı bir dönemdir. Sınıf mücadelesinin nelere kadar olduğunu anlatması açısından son derece ilginç bir süreçtir bu!..

Ama dedik ya, önce biz biraz İran’a bakalım ve o dönemde orada nelerin olup bittiğini anlamaya çalışalım.

“Şeyh Safiüddin İshak’ın (Ölm.1334) Erdebil’de kurmuş olduğu Safevi Tarikatı’nın tarihi bu çalışmanın çerçevesi içine girmiyor. Bu nedenle, biz yalnızca onun torunları olan Cüneyd, Haydar ve Şah İsmail tarafından öğretilen inanışlar ve bunların Türkmen boyları üzerindeki etkileri ile ilgileneceğiz: Çünkü onlar (Safeviler) göz kamaştırıcı yükselişlerini, yenilgi ve zaferlerini Pers birliğinin yeniden kurulduğu ve İmami Şiiliğin resmi din olarak kabul edildiği son noktaya kadar bu boylarla (Türkmenler’le) gerçekleştirdiler.¹⁸

Her şey Tebriz Emiri Karakoyunlu Cahan Şah’ın buyruğu ile Erdebil’den çıkarılmış bulunan Şeyh Cüneyd Safevi (1447-1460) döneminde başladı.. Cüneyd’in en büyük başarısı ise,

¹⁷ Bu noktanın altını çiziyoruz. Daha sonra, „Alevi sorunu nasıl çözülür”ü tartışırken bu noktaya tekrar döneceğiz. Ancak burada hemen şunu söyleyelim ki, „Alevi sorunu“ aslında Osmanlı’nın Devletleşme sorunundan kaynaklanır. Ama yanlış anlaşılmasın, buradan hiçbir şekilde Alevilerin Devlet düşmanı anarşistler olduğu sonucu çıkmaz!! Sorunun özünde, Devleti birlikte kuran bir grup insanın daha sonra dışlanarak yarı yolda bırakılması vardır . Daha başka bir deyişle, sorunun özünde Türkiye toplumunun bugün bile halâ mücadele halinde olduğu o antika „Devlet“ anlayışı yatmaktadır...

¹⁸ İrene Melikoff, a.g.e

şüphesiz, Orta Asya kökenli Türkmenler'in yarı şaman-sufi inançlarını son derece akıllı bir şekilde kendi hanedan politikasıyla bütünleştirebilmesi olmuştur. Muhtemelen şöyle düşünüyordu o: O dönemde bölgedeki en önemli güç Osmanlı'ydı. Ve o da kendini Sünni-İslam olarak tanımlıyordu. Madem ki İslam olmaktan başka bir alternatif de yoktu o zaman ortada, bu durumda, Osmanlı'ya karşı durabilmek için, kaçınılmaz olarak, İslam'ın içindeki muhalefetle-ideolojik anlamda- bütünleşmek gerekiyordu. Bu bir. İkincisi de tabii, bölgedeki insanların ruh hali, inançları- kültürel durumlarıydı. Osmanlı'dan nefret eden, onun kendilerine ihanet ettiğini düşünen insanlar Orta Asya kökenli yarı şaman-sufi bir inanç dünyasına sahiptiler. Ne yaptı Cüneyt bu durumda? Aldı İslam'ın içindeki muhalefet ideolojisini, bunu şaman-sufi inançlarla harmanladı, ortaya son derece militan-savaşçı muhalif bir ideoloji çıkardı:

$$\begin{array}{l} \text{Şamanizm+} \\ \text{Tasavvuf} \end{array} + \begin{array}{l} \text{İslamın içindeki} \\ \text{muhalefet ideolojisi} \\ \text{Ali, Hasan-Hüseyin} \\ \text{tarafdarlığı} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Orijinal bir ideolojik} \\ \text{çerçeve olarak Şiilik} \end{array}$$

“Safeviler'in ulaştıkları başarı; Tanrı'nın insanda tecelli ettiği ve yeniden bedenleşmeye dayanan inançları ile, henüz başlangıç düzeyinde bir uç-şii tasavvuf görüşünden esinlenen ve ondan hız alan, fakat halâ Şaman kültürüne bağlı bulunan, Türkmen boylarının savaşçı ve asker güçlerinde aranmalıdır. Bu ideolojik ayrılığı oluşturan boylar, Doğu Anadolu'dan, Azerbaycan'dan, Kuzey Suriye'den geliyorlardı ve bunlar Ustacalu, Şamlu, Rumlu, Tekelu, Zü'lkadirli, Afşar, anayurtları Karabağ olan Kacar, Varsak, Karacadağ sufileri gibi, adları çok geçen boylar idiler”. (a.g.e)

Tasavvuf'ta ve Şamanizm'de Tanrı'nın insanda tecelli ettiği anlayışını biliyoruz. “Yeniden bedenleşme” olayı da aslında Tasavvuf'un “ölmeden evvel ölerek” ölümsüzlüğe kavuşmak anlayışına dayanıyordu. İnsan, “nefsini bilerek Rabbini bildiği” an, artık, kendi varlığının, gerçekte, bir sistem olarak kendi içindeki sıfır noktasında gerçekleşerek temsil edildiğini, onun görünüşteki temsilcisi nefsin ise, çevreyle etkileşme süreci içinde oluşan izafi bir oluşum olduğunu kavriyordu. Ki bu durumda da o, “kendi varlığında yok olmuş”, yani, kendi içindeki sıfır haliyle, Tanrı'yla bütünleşmiş, böylece “ölümsüzleşmiş” oluyordu. **İşte Cüneyd ideolojisi, alıyor bu tasavvufi özü-inancı ve diyor ki, “nefsini bilen ve kendi varlığında yok olan, Rabbini, yani Ali'yi bilmiş-Ali olmuş olur”! Müthiş bir zekâ değil mi!..İslamsa İslamdı, Şamanizmse Şamanizmdi, Tasavvufsa Tasavvuftu, hepsi vardı içinde, yani tam bir muhalefet ideolojisi olarak bir sentez halinde bütünleşiyordu bunlar!.. Osmanlı'dan zokayı yemiş atalarımızın gözünde artık, sınıflılığı temsil eden Osmanlı ve Sünnilik, o ilk kuruluş dönemine özgü sınıfsızlığı temsil eden de Şiilik ve Safevilik oluyordu!.. Bu inançla “ya Allah, Ali diyerek Şaha kalktılar”!..**

“Erdebil'den sürüldükten sonra, Seyyid olduğunu, yani, Ali'nin soyundan geldiğini ileri süren Cüneyd, önce Konya'ya, sonra da görüşlerinin istenmez ilan edileceği Kilikya'ya gitti. Bir süre Antakya'ya yerleşti. Orada Hurufi çevrelerle ilişki kurdu. Bu onun için bir sürgün anlamına geliyordu. Sonra Trabzon'a, daha sonra da Diyarbakır'a gitti. Trabzonlu Komenler'le evlilik yakınlığı bulunan Akkoyunlu Uzun Hasan tarafından kabul edildi. Uzun Hasan'ın kız kardeşi Hatice Begüm'le evlendi ve Diyarbakır'da sakin bir üç yıl geçirdi. Sonunda Erdebil'e dönmek istedi, fakat önce Dağıstanlı hıristiyanlara karşı yağma akınlarına girmeye karar verdi; çünkü Cihad kadar talana da susamış türkmen taraftarlarının Gaza isteklerini karşılaması gerekiyordu. Halilullah Şirvanşah, onun, topraklarından geçmesini önlemeye çalıştı. Nihayet, Cüneyd 1460 da Şirvanşah'a karşı bir savaşta öldürüldü...”

“Onun olağanüstü yaratıldığını düşünen taraftarları ilk önce öldüğüne inanmak istemediler. Fakat sonra, 1460 'da, bu kez de onun Hatice Begüm'den doğmuş bulunan ve kendisinde Tanrı'nın tecellisini gördükleri oğlu Haydar'a bağlandılar”... “Şeyh Haydar'ın kısa hükümdarlığı zamanındadır ki, Kızılbaşlar'ın dini-siyasi çizgileri daha da belirgin bir hal almış, hareket kısa zamanda, göçer ve savaşçı türkmenlerin katkısıyla, bir dini tarikat, inançları için

savaşan bir Gaziler hareketi haline dönüşmüştür. Haydar taraftarları giydikleri kırmızı serpuş dolayısıyla “Kızılbaş” adı ile anıldılar. On iki dilimli bu kırmızı serpuşa “Tac-ı haydari” denmekte idi. Kızılbaş hareketin başlatıcısı böyle oldu. Müridleri Haydar’ın tanrı olduğunu söylüyorlar ve niyaz için ona secde ediyorlardı”...

“Haydar’ın taraftar sayısı hızla artmaktaydı. Bunların içinde, Anadolu’dan gelen hoşnutsuzlar çoğunluklardı. Aralarında atsız pusatsız yoksullar çok sayıda idiler. Haydar, 1486 ‘da Dağıstan’a karşı yağma seferine kalkıştığında yanında binitsiz, pusatsız ve giyimsiz on bin nefer vardı. Bununla birlikte yağma başarılı oldu ve zengin bir ganimetle dönüldü...1488 ‘de Şeyh Haydar üçüncü Kafkas seferine çıktı; bu arada babasının ölümünün öcünü de almak istiyordu. Ama, başaramadı ve öldürüldü. Safeviler Erdebil’den atıldılar. Haydar’ın üç oğlu ve anneleri Alem Şah Fars eyaletinde İstahr kalesine kapatıldılar. Orada dört buçuk yıl kaldılar ve ancak Ya’kub’un ölümünden sonra kurtuldular...”

“Haydar’ın Alem Şah’tan olma üç oğlunun en genci İsmail 1487 ‘de doğmuştu. Bunlar Gilan’da Lahican prensinin yanına sığındılar. İsmail burada altı yıldan fazla kaldı ve hiç şüphesiz çok özen gösterilen şii bir eğitimle yetiştirildi, büyük bir kültür adamı, çağının tasavvuf ve edebiyatını çok iyi anlamış mükemmel bir şairdi. Büyük zekası, sağlam kişiliği, incelmış kültürüne rağmen, onu şan ve şerefe götüren türkmen boylarının şamançı çevrelerine yabancı düşmeyen yaban bir temeli hep korumuştur. **İslam kültürü çerçevesindeki dindarlığı Anadolu’da bugün bile halâ yok olmamış bulunan Orta Asya’lı inanışların-Şamanizm’in ilkel din uygulamalarının bir bileşimi idi. Öyle ki, Kızılbaşlık’ta, şamanla derviş birbirine karışmıştır. Şah İsmail’in din kavrayışında yeniden bedenleşme ve bedenleşmenin çok sayıda olduğu inanışı yer almaktadır. Kendisi de Tanrı’nın Zat’ının, dolayısıyla Ali’nin sürekli bedenleşmelerinden biri oluyordu; şiirlerinde de belirttiği gibi o, Ali’nin sırrı idi. Dinsel uygulamalarında eski Türk dünyasının geleneklerine bağlı kalarak dua etmek için göğe daha yakın olma amacıyla dağlara çıkmaktaydı. Kendinden öteye geçmek istiyor, kendinden geçme durumuna girmek için yardımcı uyarıcılardan yararlanıyordu...Abdalları ile birlikte Hırkadağı’na çıkan Hacı Bektaş’ın orada ardıc tütsüleyerek kendinden geçtiğini görmüştük. Şah İsmail de bu uygulamalara bağlı kalmaktadır. Onun-Şah’ın şölenleri bile Türk-Moğol toy’larını andırıyordu. Şölenlerde müzik ve oyunlara da yer veriliyor, genç Şah kendinden geçinceye dek içkiler içiliyordu...”**

“1499 ‘un Ağustos-Eylül aylarında İsmail Erdebil’e gitmek üzere Lahican’dan ayrılmağa karar verdi. Maiyetindekilerle birlikte kışı Hazar denizi kıyısında Astara yakınındaki Ercuvan’da geçirdiler. Oradan Anadolu ve Azerbaycan’daki taraftarlarına haberler gönderdiler. İlkbaharda önde gelen yedi kızılbaş boy Erzincan’da birleştiler. Genç adamın ilk kaygısı Şirvanşah tarafından öldürülen babasının öcünü almaktı. Bu sebeple askerlerini Şirvan’a yöneltti. 12 Mart 1501 ‘de Şirvanşah Ferruh Yesar savaşta öldürüldü ve cesedi yakıldı. Akkoyunlu Alvand’ı Nahçıvan yakınında Şurur’da bozguna uğratarak 1501 ‘de Tebriz’e zaferle girdi. Şahlık tacını giydi ve hutbede Oniki İmam’ın adlarını okutarak İmami Şiiliği devlet dini olarak kurumlaştırdı. O sırada onbeş yaşındaydı. Bu, Safeviliğin doruk noktası oldu.”¹⁹

“Şeyh Haydar döneminde ortaya çıkmış bulunan “Kızılbaş” deyimini Farsça’da kaybolduktan epey sonra Anadolu’da yaşama geçti. Deyim, Oniki İmam’a bağlı olmakla birlikte, Tanrı’nın insan bedeninde zuhuru anlamını içeren tecelli, ve biçimlerde sayısız çoğalış anlamında tenasuh, bazan daha gerilere de giderek Allah’ın bir mazhar’ı, zuhur edişi olan, Ali’nin yeniden bedenleştiği Safevi hükümdar Şah İsmail’e tam bir kulluk inanışı ile, bir uç şiiiliğinin

¹⁹ Ne kadar ilginç deği mi: Osmanlı Sünni olmasaydı İran Şii olur muydu acaba? Peki Osmanlı neden Sünni oldu? Selçuklular’ın mirasının üzerine oturdu da ondan mı diyorsunuz!.. Demek istediğim şu ki, tarihi yapan olaylar hep karşılıklı etkileşme içinde birbirini yaratarak oluşmuştur. Hiçbir şey mutlak değildir yani. Antika tarihin bütün bu altüstlüklerinin içinde belirleyici olan ise, daima, ilkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçiş diyalektikidir...

bütün özelliklerini gösteren bir inanç biçimini anlatmaktaydı. Kızılbaşlığın yayılışı yalnız türkmen boyları değil, lonca çevreleri ile halk tarikatlarını, yoksul ve gezgin halk dervişleri olan Abdalları, ve kâfirlere karşı Cihad'da bir ganimet fırsatı gören Gaziler'i de kapsıyordu. **Ahiler'in, Gaziler'in ve Abdallar'ın Kızılbaşlar'ın davasına katılmaları Hatai'nin mısralarıyla da dile getirilmiş bulunmaktadır: 'Şahun evladına ıkrâr idenler /Ahiler, Gaziler, Abdallar oldu'. Daha önce Cüneyd'i ve Haydar'ı da ululamış bulunan Türkmenler, bu çizgi üstü kişilikle donanmış genç Şahı da tanrılaştırmakta hiç zorluk çekmediler...'**(a.g.e)

Orta Asya'dan gelerek Azarbeycan'dan İran'a ve Anadolu'ya kadar yayılan bölgede yerleşmeye-tutunmaya çalışan Türkmenler-Horasan erleri, İran'da Şah İsmail'i destekleyerek onun tahta geçmesini sağlarlarken, Anadolu'da da kendilerine ihanet eden Osmanlı'ya karşı mücadele-isyan halindeydiler. Onların Şah'ı canı gönülden desteklemelerinin en önemli nedeni buydu işte. "Denize düşmüşlerdi" bir kere, Osmanlı onlara ihanet etmişti, kimin-ne olduğunu ayırdedecek halleri yoktu artık, ve "düşmanımın düşmanı dostumdur" diyerek önlerine çıkana "kurtarıcı" diye sarıldılar!

Şah Kulu İsyanı...

"Şah Kulu, Teke'nin Kızılkaya veya Yalunlu köyünden Hasan Halife'nin oğlu idi. Son derece etkileyici, faal, cesur bir kişi olan Şah Kulu İsmail'in Safevi Devleti'ni kurup zaferden zafere koşmasından ve bilhassa idarenin (Osmanlı'nın) son derece zayıf bir hale gelmesinden ve devlet adamlarının adil olmayan hareketlerinden duyulan hoşnutsuzluklardan cesaret alarak harekete geçti. Ordusunda, önemli bir kusurları olmadığı halde dirlikleri ellerinden alınmış pek çok sipahi de vardı. Şah Tahmasb devrindeki meşhur Ulema Han da bu sipahilerden biri idi. Taraftarlarının geri kalan kısmının Teke dağlarının yoksul köylülerinden oluştuğu anlaşılıyor. Bunlar Şah Kulu'na "baba" demekteydiler. Şah Kulu Osmanlı kuvvetlerini üstüste yenilgiye uğrattı. Bu başarıları adamlarının gittikçe çoğalmasına sebep oldu. Hele onun Anadolu Beğlerbeği Karagöz Paşa'yı da yenip öldürmesi taraftarlarının sayısını iyice arttırmış ve ününü her tarafa yaymıştı. Anadolunun 'bir avuç ayağı çarıklı Türkleri' denilerek küçümsenen Şah Kulu ve taraftarları kazandıkları başarılarından sonra çekildikleri Teke'de Veziri Azam Hadım Ali Paşa tarafından üstün kuvvetler ile sarıldıkları halde çemberi yardılar. Karaman iline giderlerken karşılarına çıkan bu eyaletin beğlerbeğisi Haydar Paşa'yı da yendikten sonra İran'a doğru yola çıktılar. Vezir-i Azam Şah Kulu'na Kayseri-Sivas arasındaki Çubuk ovasında yetişti ise de, yapılan savaşta Ali Paşa öldürüldü ve ordusu bozguna uğrattıldı (1511). Bu arada, savaşta ağır bir şekilde yaralanan Şah Kulu da çok geçmeden öldü. Ancak daha önceden vezir tayin etmiş olduğu en yakın adamlarından biri Tekelileri salimen İran'a götürdü. Bunların sayısı 15000 civarındaydı. Kuvvetle tahmin etmek mümkündür ki, Şah Kulu'nun asıl gayesi Şah İsmail adına bir isyan çıkarmak veya İran'a gitmek falan değildi. Onun amacının Osmanlı hakimiyetine son vermek olduğu anlaşılıyor.. Şah Kulu başarıları ile o kadar etkili olmuştur ki, Beyazıt'ın Karaman Valisi olan oğlu Şahin Şah bile bir ara Kızılbaş olmuştu. Şah Kulu İsyanı'nı, Selçuklular devrinde (1240) ortaya çıkan Babai İsyanı'yla kıyaslayabiliriz"²⁰..

Sonrası malum. Yavuz Sultan Selim bu işi kökünden bitirmek için Şah İsmail'e karşı bir sefer düzenlemeye karar verir. Daha önce de Anadolu'da bir "temizlik" hareketına girişir ve "kırk bin civarında" (muhtemelen daha fazla) Kızılbaşın katledildiği bu "temizlikten" sonra Şah İsmail'in ordusuyla Çaldıran'da karşılaşır. Osmanlı'nın galibiyetiyle biten bu savaştan bir süre sonra da zaten Safevi Devleti yıkılır..

Yavuz'a kalsa aslında o, Çaldıran'la yetinmeyip, bütünüyle İran'ın içlerine kadar girmeyi de düşünmektedir, ama yeniçeriler -Bektaşiler- huzursuzdur, bu nedenle Yavuz işi orada bırakıp geri dönmeye karar verir. Ama, sefer dönüşünde, (1551 de yeniden açılana kadar) Bektaşî tekkesini kapatacaktır. Bu arada resmi belgelerde "Bektaşî sözcüğü Rafizi (batini, dinden

²⁰ Safevi Devleti-forum.net/archive..

ayrılmış) sözcüğü ile anlamdaş olmuştur” artık. Ama her şeye rağmen tekke Yeniçeriliğin ortadan kaldırıldığı tarihe (1826) kadar varlığını sürdürür...

BEKTAŞİ-KIZILBAŞ-ALEVİ

Önce gene İrene Melikoff’u dinleyelim:

“Başlangıçtan beri cemaat-dışı ve dinler karışımı bir inancı benimsemiş boy ve köy zümrelerine tarihçe uygun görülen Kızılbaş adını kullanmayı yeğlenebilir buluyoruz. Kızılbaş adı, Şeyh Haydar (1460-1488) zamanında, onun, büyük bölümünü Azerbaycan ve Doğu Anadolu’lu türkmen boylarının oluşturduğu taraftarlarını adlandırmak üzere kullanıldı. Ve onun kısa yaşamı sırasındadır ki, Safevi tarikatı dini-siyasi bir güce; taraftarları Kızılbaşlar da düzenli Gazilere dönüştüler. Bunlar ayrıca kırmızı serpuşları, Tac-ı Haydari adı verilen oniki dilimli kızıl börekleri dolayısıyla da “Kızılbaşlar” diye anıldılar. Bu döğüşken ve sarsılmaz inançlı kıt’alar başlarında bulunan Haydar’ın (babası Cüneyd için de olduğu gibi) Tanrı olduğunu düşünüyordular. Öyle ki, bu gözü kapalı inanç²¹ onları, Kibleye yönelir gibi Haydar’a doğru yönelmeye ve ibadet edercesine onun önünde secdeye kapanmaya kadar götürmekteydi...”

“Sonra, “Kızılbaş adlandırması Osmanlı belgelerinde ‘zındık’ (rafizi-sapmış) anlamında kullanılmaya başlandı. Bu nedenle günümüz Türkiye’sinde Kızılbaş kavramı yerine daha çok Alevi deyimi kullanılıyor. Ama, Kızılbaşlar’ın-Aleviler’in inançları temelde Bektaşiler’inki ile aynıdır. Her iki inanç grubu da Hacı Bektaş’a bağlıdır. Ancak Bektaşilik eğitimli çevreler ve aydın bir seçkin tabaka ile kurumlaşmış bir tarikata dönüştüğü halde, köyler ve boylarla her yana dağılan Kızılbaşlar, az ya da çok kontrol dışı zümreler olarak kaldılar”.(a.g.e)

Bütün bunlar tamam, ama olayı sınıf mücadelesi özünden soyutlayarak ele almaya çalıştığımız zaman hep bir taraf eksik kalıyor. Şöyle düşünelim:

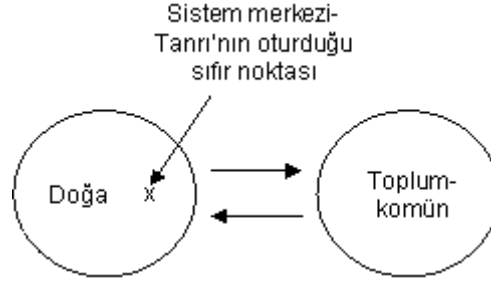
Bu insanlar Orta Asya’dan Anadolu’ya doğru akın akın geliyorlar... Ve de, yarı şaman-tasavvufi bir inanç temeli var bu insanların. Ki bu da onların maddi yaşam koşullarına tamamen uygun bir bilinç-bilgi- temeli. Zaten öyle havadan paraşütle inmiyor bu inançlar, bilgiler. Bunlar hep yaşamı devam ettirme mücadelesi içinde, maddi yaşam koşullarının bilince yansıması olarak ortaya çıkıyorlar. Nitekim de eğer bu yarı şaman-tasavvufi bilgi-inanç temeli olmasa bu insanlar Anadolu’da ayakta kalamazlardı. Onlara bir kurtarıcı-tarihsel devrimci bir güç-misyonunu veren onların bu bilgi-inanç temelleri olmuştur. Bir Selçuklu’yu da Osmanlı’yı da hem kuran, hem de ayakta tutan zemin budur. Ve bu insanlar başlangıçta, başlarında eski aşiret-komün şefleriyle-dini liderleriyle (Şaman, Dede, Baba, Şeyh, Derviş, Ermiş..) birlikte geliyorlar Anadolu’ya. Yani o zaman ne Bektaşî var ortada ne Kızılbaş, ne de Alevî. Gerçi eski şaman inançlarından dolayı bazılarının başlarında halâ bir kırmızı başlıkları var ama bundan dolayı Kızılbaş falan denmiyor o zaman onlara. Bütün mesele -ayrışma- daha sonra fetih ve Devletleşme süreciyle birlikte ortaya çıkıyor. Başlangıçta İlbler-Gaziler-Dervişler-Alp Erenler var ve bunlar göçün öncüleri-misyonerler... Bir anlamda arkadan gelecek olanlara yer açıyorlar. Ve de bu süreç içinde Devletleşme olayı yaşanıyor.

²¹ İbadet nedir, daha doğrusu ibadetin özü-diyalektiği nedir? Sistem merkezindeki sıfır noktasında gerçekleşen bir toplumu düşününüz. Bu durumda ibadet, sistemin elementi olan insanların merkezde gerçekleşen sıfır halinin varlığında -Hak’kın varlığında- “kendi nefisleriyle yok olma”, trans haline gelerek kendi varlıklarıyla yok olup, onun-Hak’kın varlığıyla bütünleşmeleri ritualidir. Şaman törenlerini, Sema’yı-Cem’i düşününüz, ya da camide kılınan namazı düşününüz, bütün bunların özü hep aynıdır: “kendi varlığında yok olarak” onunla -sıfırla-Hakla-bütünleşebilmek... Tasavvuf erenleri -büyük tasavvuf bilginleri bu türden ritüelleri yetersiz buluyorlardı, çünkü onlara göre belirli zamanlarda belirli şekillerde değil, her an ibadet halinde olmak gerekirdi; insan her an-“kendi varlığında yoktu”; varolan gerçek merkezdeki o sıfır hali idi-Hak idi...

Buna mecburlar bir yerde. Varolabilmek için bir tarihsel devrim gücü olarak ortaya çıkmak-fethetmek ve Devletleşmek onların kaderi yani. Böyle kuruluyor Osmanlı da. İşte Bektaşilik de bu süreç içinde ortaya çıkıyor. Ve yeni kurulan ordu -Yeniçeriler- “örf ve adetlerimizi öğrensinler” diye bir tekke haline getirilen Bektaşiliğe teslim ediliyor. Ama diğer yandan da Selçuklu'nun mirası üzerine kuruluyor Osmanlı. Moğollar Selçuklu'yu silip süpürdükten sonra Osmanlı onun yıkıntıları üzerine oturuyor. Bu yüzden de onun -Selçuklu'nun- Devlet geleneğini alarak, kurum ve kurallarını oluşturmada bu bilgi temelinden yararlanıyor...

Nedir o bilgi temeli peki? Sünni İslamıdır... Ama Osmanlı'nın Sünni İslamı benimsemesinin nedeni sadece bu da değil. Kitle temeli yarı şaman-yarı tasavvufi inanç düzeyinde olan bir güç Osmanlı. Devletleşmeyle birlikte bir Devlet Sınıfı ortaya çıkarken, bu ayrışmayı-sınıflaşmayı legalize edebilmek için o sıra tutupta örneğin bir Şiiliği benimseyemezdi o. Çünkü Şiilik bir yerde bir muhalefet ideolojisi idi. Şah İsmail Şiiliği kendisine ideolojik bir temel, bir Devlet dini yaptı çünkü onun önünde bir Osmanlı vardı. Onun Devletleşmesi bir yerde Osmanlı'ya karşı bir nüfuz mücadelesi, bir muhalefet stratejisi idi de. Ama Osmanlı için durum böyle değildi. Önü açıktı onun. İşte bu yüzden Osmanlı Sünni İslam'a tutundu. O anki çıkarlarına en uygun olan bilgi temeli buydu onun...

Ne demek istiyordu o Orta Asya kökenli, yarı şaman, yarı tasavvufi bilgi temelinde sahip Gaziler- İlbler-Erenler: Toplum (toplum derken onların anladığı eski komünü tabii) bir sistemdir. Sistemin merkezinde ise “Tengri”-Tanrı oturur, komün şefi, ya da komünün dini lideri -Şaman, Kam, Dede, Baba- bunlar hep sadece Tanrı adına toplumu temsil ederler, yönetirler, yol gösterirlerdi. Bütün mülk, varolan her şey ona -Tanrı'ya- aittir. Çünkü toplum (komün)-doğa sisteminin merkezini temsil eden Tanrı, sistemin bütününün de tek temsilcisidir. Her şey özünde odur, her şey onun varlığının bir parçasıdır.²²

Osmanlı ne diyordu peki: “Doğrudur, bütün mal-mülk her şey sistem merkezinde oturan Tanrıya aittir. Ama Tanrı adına da mülke tasarruf yetkisi -onu temsil ettiği için- Sultanındır”! Aslında, sadece sünni Osmanlı'nın değil, şii Safeviler'in dediği de aynıydı! Ve görünüşe bakıldığı zaman bütün bunlarla İlbler'in-Gaziler'in-tasavvuf erenlerinin söyledikleri-inançları arasında pek bir fark yokmuş gibi idi! Çünkü, sınıflı toplum kendi maddesini sınıfsız toplum inanç çerçevesinin içine doldurmuştu. “Minareyi kılıfına sığdırmak” lâfı buradan kalmış olsa gerek! Halbuki, iki inanç sistemi-dünya görüşü arasında bir “Sultanla” bir komün şefi arasındaki kadar fark vardı! Osmanlı Sultanı kendisini, Tanrı'ya ait olan mülkün temsilcisi olarak görüyordu da İran Şahı ondan farklı mıydı sanki! O da bir Tanrı-Sultandı sonunda! Biri Yezid, diğeri ise Ali-Hasan-Hüseyin rollerini oynuyorlardı o kadar! Biri siyasi islamın içindeki iktidar, diğeri ise muhalefetti. Horasan erenleri Bektaşiler'e-Aleviler'e ise, hangi tarafta olurlarsa olsunlar sonunda bir şekilde isyan etmek kalıyordu. Tarih böyle yazıldı o dönemde... Nice yiğitler bu şekilde, ne şehit ne de gazi olduklarını bilemeden arada yok olup gittiler... Geriye sadece o gelenek kaldı...

²² Şekilde sistem merkezini temsil eden sıfır noktasını neden sistemin dominant unsuru olan “doğa”nın içinde bir yerde gösterdiğimizi daha iyi anlayabilmek için “Herşeyin Teorisi”ne dönmeniz gerekecektir... <http://www.aktolga.de/z6.pdf>

Adına Türkler'in Anadolu'ya göçü ve Osmanlı Devleti'nin oluşumu, tarihsel olarak gelişimi denilen sürecin birinci perdesi konumuz açısından burada kapanıyor!. Çünkü bundan sonra 1826 da Yeniçerilik ortadan kaldırılarak Bektaşilik yasaklanana kadar pek öyle dişe dokunacak farklı bir şey olmamıştır! Süreç, isyanlarla dolu olarak belirli bir tempoda akar gider. Tabi hep geleneğe uygun olarak; bir yanda bir Devlet vardır ortada, diğer yanda da Bektaşilik-Alevilik ve de isyanlar...

NEDİR O GELENEK..BATILILAŞMA SÜRECİ VE BEKTAŞİLER...

Bektaşiler-Aleviler için o gelenek, şartlar ne olursa olsun, Devletin bulunduğu tarafın karşısında olmak olmuştur! Bunun, özel olarak bir Devlet düşmanlığıyla ya da anarşizmle alakası yoktur!! Aslında hiçbir zaman Bektaşiler-Aleviler istememiştir bunu -daima “karşı tarafta” olma durumunu! Tarihsel gelişme sürecinin cilvesidir bütün bunlar. Görünüştten bakınca evet, insanlar kendi kaderlerini-tarihlerini kendileri yapıyorlardı, ama gerçekte onlar bunu ancak verili koşullar içinde, önlerine çıkan hayatı yaşarlarken yapıyorlardı. Bektaşiler'in-Aleviler'in yaptığı da daha farklı olmadı. Ve hayat hep böyle, Devletin gölgesi altında akıp gitti...

Filmin birinci perdesinin burada sona erdiğini söyledik, çünkü, yaşamı devam ettirme mücadelesi, o istese de istemese de, Osmanlı gemisinin dümenini “Batılılaşma” yönüne doğru çeviriyordu artık. Bu yüzden Devlet kurulurken onu ayakta tutmanın bir aracı olarak ortaya çıkan Yeniçeriler'e de ihtiyaç kalmamıştı. Ve bir gün, içine girilen bu yeni süreçte “Devletin bekaası öyle gerektirdiği için” binlerce Yeniçeri bir gecede kılıçtan geçiriliverdi!.. Tabi bununla birlikte Bektaşi tekkesi de kapatıldı.²³

Evet, gün gelmiş, devran dönmüş, “deniz bitmiştir”! İbni Haldun Yasaları'na göre kendi kendini yiyip bitiriştir Osmanlı! Ama ortada eskiden olduğu gibi yeni bir barbar akını ya da bir uç beyliği de yoktur artık “tarihsel devrim” yaparak “Devleti kurtaracak”! Hem sonra, o defter kapanmıştır artık! Elin oğlu, atı alıp Üsküdar'ı geçmiştir! Avrupa, sanayi devrimini yaşamaktadır. Askerlik sanatı kökünden değişmiştir. Osmanlı'nın elindeki silahlar tarihin çöp sepetine atılmıştır çoktan. Artık öyle at sırtında, elinde kılıç, “ya Allah” diyerek fütuhatlar yapma devri bitmiştir!..

Osmanlı'nın işgali altındaki topraklarda kapitalizm gelişmekte, buralarda milliyetçi akımlar güçlenmektedir. Kendine güvenen herkes bu sistemden ayrılıp, bağımsızlığını kazanmak istemektedir. Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri de bunları desteklemektedir. Ne yapacaktır Osmanlı? Devleti nasıl koruyacak ve “kurtaracaktır”?..

Şerif Mardin'i dinliyoruz:

“Osmanlı İmparatorluğu'nun muhtelif müesseselerini birbirine kenetleyen ve onları ayakta tutan harç, gaza ideolojisi, devletin sınırlarını mümkün olduğu kadar genişletme çabasıydı. Bu itibarla, İmparatorluk'ta iktisadi faaliyet konusunda hakim zihniyet “verimi arttırmaya” (üretime) değil, kılıcının hakkıyla yeni gelir kaynakları elde etmeye yönelmişti. Bundan dolaydır ki, Osmanlılar için harpte mağlup olmak ve toprak kaybetmek bir gelir azalması manasına geliyordu. Diğer taraftan, Renaissance'dan sonra Avrupa'da askeri güç yeni şekiller almıştı. Bu yeni beliren disiplinli piyade ve topçu birliklerine karşı koymak için gene aynı tipte askeri birliklere ihtiyaç vardı. Askerlerin Batı yöntemleriyle yetiştirilmesi, daimi olarak talim ettirilmesi ve kendilerine maaş verilmesi için de yeni gelir kaynakları bulmak icabediyordu. Başka bir ifade ile, bir taraftan devletin gelirleri azalırken, diğer taraftan da giderleri çoğalıyordu. Devletin bu zor durum karşısında aradığı hal çareleri ise mahduttu ve üç

²³ “Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri Açısından Osmanlı'dan Bu Yana Türkiye'de Kapitalizmin Gelişme Diyalektiği”. <http://www.aktolga.de/z9.pdf>

ana eksen etrafında toplanıyordu: Osmanlı İmparatorluğu'nda bir zamanlar iyi işleyen ve asker temini ile yakından ilgili olan toprak sistemini eski haline getirmek, para basmak veya vergi yükünü arttırmak.”²⁴

Bunlardan birincisi, fütuhat devam ettiği sürece mümkündü. Nitekim de, Fatih'le birlikte diriltiren Tımar Sistemi Kanuni devrine kadar başarıyla yürütülmüştü. Ama fütuhat bitince Tımar da bitti ve geriye iki çözüm kaldı. Para basmak, ya da vergileri arttırmak. Bunların ikisi de yapıldı. İltizam Sistemiyle halkı soyup soğana çeviren Devlet, bir yandan da boyuna para basıyordu. Enflasyon bir çığ gibi büyüyor, hayat yaşanmaz hale geliyordu. Ve bütün bunlar Devleti yeniden örgütleyebilmek, “çağdaşlaştırarak”, “batılılaştırarak” “kurtarmak” sürecine paralel olarak yapılıyordu. Evet, Devleti kurtarmanın yolu bulunmuştu: “Batılılaşmak”! Yani Batı gibi olmak. O zaman, onlar nasıl geliştilerse Osmanlı da öyle gelişecek, “kurtulacaktı”! Halk da varsın biraz sıkıntı çeksindi! Zaten halkı düşünen mi vardı ki! Bunun için Batı'ya öğrenciler gönderildi, Batı'dan askeri eğitimler getirildi. Kısacası, “Batılılaşmak”, yani Batı gibi olmak için elden ne geliyorsa yapıldı...

Tabi bütün bunlar “Devleti kurtarmak uğruna” halkı feda ederek, “halka rağmen” yapıldığı için, halk bu sürece karşı oldu. Halkın bu “karşıtlığı” aslında kapitalistleşmeye, gelişmeye, ilerlemeye karşı olmak anlamına gelmiyordu. Onlar mültezimlerin eline terkedilmeye, Devlet zoruyla köleleştirilmeye karşıydılar. Ama “Baticılar” bunu böyle anlamadılar. Ve halk onların gözünde sanki “çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmaya karşı, Şeriat yanlısı gerici bir güçmüş” gibi görünmeye başladı!! Bu halâ, Osmanlı “Baticılarının” Cumhuriyet dönemindeki devamı olan “asker-sivil aydın güçlerin” gözünde de böyle değil midir! “Halk cahildir”, “göbeğini kaşıyan adamdır”, “gericidir” onların gözünde. Onlarsa “ilerici, çağdaş”!..

BATILILAŞMAK SÜRECİ BİR TARİHSEL DEVRİM SÜRECİDİR...²⁵

“Batılılaşma” olayını Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri açısından ele alırsak; “Batılılaşmak”, Osmanlı'nın çevreyle etkileşme, yaşamı devam ettirme mücadelesinde, istenilen sonuçları elde edebilmek için enformasyonu işlemede kullandığı mevcut toplumsal bilgi sistemini yeniden düzenlemesidir. Yani çevreye-çağa uyum çabasıdır. Kendi varlığını-nefsini- başka türlü üretemeyeceğini anlayan Devletin, yaşam kavgasında, kendini kurtarma operasyonudur. Daha başka bir deyişle de, Batı medeniyetiyle Osmanlı arasındaki etkileşme sürecinde, Osmanlı'nın Batı yaşam tarzıyla birlikte, Batı medeniyetine ilişkin kurum ve kuralları “benimsemesidir”. Bu “benimseme”, Osmanlı'nın, üzerine giydiği İslamcı elbiseyi çıkararak, bunun yerine “Baticılık” adı verilen yeni bir elbiseyi giymesini şeklinde olur! Bütün bunlar ne demek, konuyu açalım:

Önce şu gerçeğin altını bir kere daha çizelim: Osmanlı ve Türkiye tarihinde “Batılılaşma” olayının bir “tarihsel devrim” olayı olduğunu söylemiştik. Bu devrimin en üst tepe noktası ise Cumhuriyet'in kuruluşudur. Osmanlı Devleti kurulurken neden İslâm Medeniyeti'ne sarıldıysa, neden bütün kurum ve kurallarıyla, yaşam tarzıyla İslâm Medeniyeti'ni benimsemek zorunda kaldıysa, bu kez de, gene aynı nedenlerden dolayı Devlet bir tür kabuk değiştirmekte, sırtındaki İslâmcı kabuğu çıkararak, onun yerine baticılık kabuğunu geçirmeye çalışmaktadır. Peki nedir bu, bir tür toplumsal

²⁴ Şerif Mardin (1999) “Din ve İdeoloji.” İletişim Yayınları, İstanbul
Şerif Mardin (1997) “Türkiye’de Toplum ve Siyaset.”, İletişim Yayınları, İstanbul.

²⁵ <http://www.aktolga.de/z9.pdf>

DNA değişimi olayı mıdır? Bunun bir tür toplumsal mimarlık-mühendislik harikası olduğu ortada, ama olayın özü nedir?

Batı'da Türklerin "ilkel, barbar" oldukları, "tarih boyunca hiçbir bilimsel buluşa-yeniliğe imza atmadıkları" söylenerek Türkler küçük görülür! Hatta bu görüş, aşağılık duygusu, bizim "aydınlarımız" içinde de yaygındır. Ama sadece şu "Batılılaşma" olayı bile, dünya tarihinde başka eşi bulunmayan, Türkler'in, bir sosyal mimarlık-mühendislik harikası olarak, Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri'ne yaptığı en büyük katkıdır!..

Türkler'in neden ve nasıl Müslüman olduklarını daha önce bütün ayrıntılarıyla incelemiştik.²⁶ Burada da gene aynı tarihsel devrim diyalektiği söz konusudur. Barbarlığın orta aşamasında göçebe-çoban bir kavim Türkler. Toplumsal sistemi bir arada tutan ilişkilerse henüz daha Kan ilişkileri. "Medeniyet" ise farklı bir yaşam biçimidir. Onun bilgisi de, bu farklı yaşam tarzına ilişkin kurum ve kuralların toplamından oluşuyor. Yerleşik, sınıflı bir toplumu, çıkarları farklı bireylerden oluşan bir toplumu artık Kan Anayasası'yla bir arada tutamazdınız; çıkarları farklılaşmış insanların bir arada yaşayabilmeleri için yeni tipten kurum ve kuralların oluşması gerekiyordu, medeniyet budur; adına devlet düzeni dediğimiz düzendir budur. Ve bu düzen, tamamen, tarımsal faaliyette bulunan yerleşik-sınıflı bir toplumun üretim ilişkilerinin üst yapıda yansımalarıyla ortaya çıkar. Maddi gerçeklik insanların bilincini-bilgisini oluşturur. Bu da yeni yaşam tarzının bilgisi-bilinci olarak çeşitli biçimlerde ifade edilir...

Peki Türkler ne yapıyor? Önce İslamı "benimsiyorlar" (aynen Batılılaşma olayında olduğu gibi)! Gerisi gene daha sonra geliyor! Şöyle gelişiyor süreç :

Az önce dedik ki, din, medeni yaşam tarzının üst yapısıdır-bilgisidir-toplumsal DNA'ların üretim ilişkileriyle birlikte yeniden oluşmasıdır. Bunun temelinde de kendini yeniden üretme olayı vardır. Türklerse o dönemde henüz daha yerleşik bir toplum değil, sınıflaşma henüz daha o kadar belirgin bir hale gelmemiş! Peki buna rağmen bu "benimseme" (İslam'ı benimseme) işi nasıl mı oluyor? Yerleşik-sınıflı bir toplumun DNA-bilgi sistemini alıp, kendi toplumsal DNA'larını bir tarafa atarak bunların yerine yeni DNA'ları mı koyuyor Türkler? Bu kadar basit-mekanik bir mühendislik işi midir toplumsal değişim? İşte meselenin can alıcı noktası burasıdır!

Tarihsel devrim diyalektiği...

Türkler'in Müslümanlığı kabul etmesi üretim süreci içinde oluşan yeni bir bilginin toplumsal bilgi haline gelmesi olayı değildir! Türkler İslamiyet'i kabul ederken mevcut toplumsal DNA'larını, yani Kan bilgi sistemlerini bir yana atmıyorlar, bunlar gene yerinde duruyor. Onlar (Türkler) bu temeli değiştirmeden, onun içine adım adım yeni bilgi sistemine ilişkin unsurları da monte ederek, İslam'dan aldıklarıyla-öğrendikleriyle kendi bilgi sistemlerinin etkileşiminden bir tür sentez yapıyorlar. İslamiyet'in kabulünün bir tarihsel devrim olduğunu söylememizin altında yatan budur! „Devrim“, mevcut üretim ilişkileri sisteminin içinde üretici güçlerin gelişmesi sonucunda, yeni üretim ilişkileriyle yeni bir toplumun doğuşu, aşağıdan yukarıya doğru toplumun kendini yeniden üretmesi olayıdır. Burada işin özü üretimdir, üretirken kendini de üretme olayıdır devrim. „Tarihsel devrim“ ise, yukardan aşağıya doğru yaşanan bambaşka bir sürece işaret eder. Dikkat ederseniz bu ilk "kabul" aşamasında Türk İslamı tamamen Tasavvufa dayanan bir İslam'dır; resmi İslam'la, bir devlet düzeninin toplumsal DNA-bilgi sistemiyle alâkası yoktur bunun. Türkler alıyorlar İslâmı, kendi Kan bilgi sistemlerinin içine monte ediyorlar! Esas toplumsal DNA'ları değişmiyor yani, Kan anayasası duruyor yerinde, İslâm bunun içine monte ediliyor. Ortaya çıkan sonuca da Tasavvuf deniyor... Bu nasıl bir devrimdir şimdi? Klasik anlamda, yeni bir

²⁶ <http://www.aktolga.de/z9.pdf>

Üretim ilişkisi temelinde yeni bir bilgi sistemi-toplum falan yoktur ortada! Ama, yukardan aşağıya doğru da olsa, yeni bilgilere sahip olarak bir yenilenme, kendini yeniden üretme söz konusudur. Normal koşullarda, yeni insan tipleri, yeni bir üretim biçimiyle birlikte yeni üretim ilişkileri içinde ortaya çıkarken, yukardan aşağıya yenilenme sürecinde, gelişme ve kendini yeniden üretme mekanizması mevcut çerçevenin içinde öğrenme süreciyle birlikte çalışmaya başlıyor. nce etkileşme içinde öğreniyorsun, sonra da sahip olduğun bu bilgilere göre toplumsal yaşamı dzenliyorsun...

Türkler'in İşlam'la etkileşme süreci içinde İşlam'a ilişkin enformasyonları alıp bunları kendi bilgi sistemleriyle değerlendirerek bir sentez ürettiklerini söyledik. Peki nedir bu sentez? Bu onların kendileri değil midir aslında? Elbette! Çünkü, etkileşme sonunda ortaya çıkan "Türkler" artık başlangıçtaki Türkler değerildir. Türkler, etkileşerek öğreniyorlar, öğrendikleri bu bilgilere göre de kendilerini yeniden üretmeye başlıyorlar. Bu şekilde değeriliyorlar. Nasıl mı?..

Tekrar Osmanlı'ya, Osmanlı Türkleri'ne dönüyoruz: İlk aşamada Osmanlı Türkleri'nin her biri birer Tasavvuf ehli idi. O ilk "lkc gaziler-ilbler", dervişler nedir, o Ahi Evran'lar, Hacı Bektaş'lar nedir, Osmanlı'yı, Hristiyan'ından şaman'ına kadar binbir çeşit insanı peşine takarak bir Devlet olmaya doğru götüren o dönem Türk kimliğinin temelinde yatan dünya görüşü nedir? Osmanlı'da bütün o insanları kendine doğru çeken gücün kaynağı nedir? Tek kelimeyle Tasavvuftur. Türk-İşlam sentezi denilen olayın özü budur. Türkler'i ve Osmanlı'yı bir tarihsel devrim gücü yapan bilgi temeli budur...

Sonra ne oluyor peki? Osmanlı fetihlere başlıyor. Ve kısa bir zamanda hallaç pamuğu gibi atıyor Anadolu'yu ve Balkanlar'ı! Yeni topraklar, yeni halklar, insanlar derken, artık bir Devlet haline gelmek gerekiyor. Başka are kalmıyor çünkü. Yoksa nasıl yönetilecekti bu kadar çeşit insan. Ama onun, yeni sınıflı topluma, yaşam tarzına-toplum düzenine ilişkin bir bilgisi yoktu ki! Kan bilgisi artı Tasavvuf'la kurabileceği ise, en fazla genişletilmiş bir aşiretti, bir "Bozkır Devleti idi"! İşte Osmanlı tam bu aşamada resmi-Sünni İşlm'la tanışıyor (yaşamı devam ettirme sanatı derler buna!) ve bütün kurum ve kurallarıyla, yaşam tarzıyla bir sınıflı toplum düzeni-bilgi sistemi- olan Sünni-İşlm'ı alıyor, "benimsiyor"!

Peki ne oluyor "benimseyince"? Ne demek bu "benimseme"?..

Fetihi toplum gidiyor da onun yerine üreten, üretime dayanan yeni bir toplum mu geliyor hemen? Hayır! Ama medeniyet -medeni bilgi sistemi- üretim esasına dayanan bir toplumun yaşam tarzı değeril miydi? Medeni kurum ve kurallar, devlet rgt, son tahlilde sınıflı bir toplum düzenini ifade eden şeyler değeril miydi?. Osmanlı ise Devlet kurmadan önce de fetihiydi, kurduğu Devlet de gene fetihçi! Osmanlı, kuruluş öncesinde İşlm'dan aldığı bilgileri kendi Kan-bilgi sistemine monte ettiği zaman ortaya çıkan bilgi sistemine Tasavvuf deniyordu. şimdi, Devlet haline gelirken de Tasavvuf gidiyor, onun yerini resmi İşlm alıyor! Osmanlı'yı Osmanlı yapan sürecin diyalektiği budur! Dikkat edilirse bu süreç içinde toplumsal DNA'larda esasa ilişkin bir değerime yoktur! Sadece, mevcut toplumsal DNA yapısıyla oynanmaktadır o kadar! Yani, yaşamı devam ettirme kavgasında ne gerekiyorsa o yapılıyor, onlar öğreniliyor ve sonra da öğrenilen bu yeni bilgiler mevcut bilgi sisteminin içine eskilerinin üzerine yerleştiriliyor. Eski sinapların yanına yeni sinaplar ilave ediliyor. Türkler, kelimenin tam anlamıyla, süreç içinde bir toplumsal mimarlık-mühendislik rneği vererek, kendi toplumsal DNA-bilgi sistemlerine mevcut duruma ilişkin yeni bilgiler monte ediyorlar ve bu bilgilerle de çevreden gelen enformasyonları işleyerek yaşamlarını devam ettiriyorlar.

Bu süreç -Türklerin tarihsel devrim süreci- burada bitmiyor, Osmanlı'nın Devlet haline gelmesiyle bitmiyor. Daha sonra, gene yukardan aşağıya doğru, "Batılılaşma süreci" adı altında yeni tipten bir tarihsel devrimci süreci başlatıyor Türkler.²⁷ Ve öyle oluyor ki, tarihsel bir devrimle başlayan varoluş -tarih sahnesine çıkış- süreci, zamanla, üretici güçlerin gelişmesi sonucunda, yeni bir toplumsal DNA-bilgi sisteminin oluşmasına kadar gelişiyor. Bugüne, günümüz Türkiye'sine gelişimizin diyalektiği bundan başka bir şey değildir.

Tekrar Osmanlı'ya dönersek; bu kadar açıklamadan sonra, şimdi artık Osmanlı'yı Batılılaşma sürecine sokan "iç dinamiğin" nasıl bir dinamik olduğunu, "Devleti kurtarma" duygusunun kökenlerinin nerelere dayandığını biliyoruz . Tek cümleyle özetlersek; Osmanlı insanı, halâ eski aşiret anlayışıyla belirlenen dünya görüşüne göre, Devlet varsa vardır. Bu nedenle, "Devleti kurtarmak", "yaşatmak" aslında onun kendi varoluş çabasıdır. Çünkü onun için "Devlet" özünde halâ bir aşiret gibidir! O, henüz daha bir birey haline gelmediği için, ancak aşireti -bu daha sonra Devleti oluyor- varsa vardır!..

Peki, bu varoluş anlayışı, bu Devlet anlayışı sadece yönetici sınıfa özgü bir şey midir? "Yönetilenler" için durum farklı mıdır?..

Hayır değildir! Çobansız "sürü", ya da sürüsüz çoban olur mu? "Devlet babasız" "varolmak" mümkün müdür? Çünkü, aynı aşiret mantığı "Yönetilenler" için de geçerlidir halâ! "Kurda kuşa yem olmamak için", "Allah Devletimize zeval vermesin" diye düşünür "Yönetilenler" de! "Yönetilenler", yeri geldiği zaman, bu Devlete isyan da ederler, ona karşı da çıkarlar, ama bu karşı çıkış sistemin kendi içindeki bir tepkidir. Devletin varlığı değildir burada sorgulanan! Zaten, onun yerine başka bir şey getirmek gibi bir talepleri falan da yoktur!²⁸ Sistemin içinde bir sivil toplum bilinci-bilgisi oluşmamıştır ki (ya da eksiktir). "Şeriat düzeni", "din devleti kurmak" falan, bunlar marjinal taleplerdir. Halkın tepkisi, İltizam sistemiyle birlikte hayatın yaşanmaz hale gelmesinedir. "Devlet babanın" çocuklarını-sürüyü ihmal etmesinedir. Yoksa Devlet ister "Batılılaşsın", isterse ne yaparsa yapsın, onlar için sorun bu değildir! Önemli olan Devletin orada ("başlarında") durmasıdır! Çünkü, öyle de olsa, böyle de olsa özünde bir şey değişmeyecektir! Nasıl olsa her şey onların-Yönetilenlerin dışında, yukarda olup bitmektedir.

"Batılılaşma" süreci, içerdeki İltizam sisteminin uygulamalarıyla paralel geliştiği içindir ki, halk bu iki oluşumu bir arada görür, ve tepkisi bunadır, demiştik. Ama Osmanlı kafası bu gerçeği göremez. Hem göremez, hem de görse de işine gelmediği için anlayamaz! Ona göre Devletin varolabilmesi için zorunludur yapılanlar. İltizam düzeniymiş, halkın mültezimlerin insafına bırakılmasıymış bunları anlamaz o. Var mıdır bunun başka bir çaresi? Yok! Yani "Batılılaşmak" tek çaredir. "Tamam, o işe de başladık işte, sıkın biraz dışinizi"! Osmanlı böyle görür olayı! Halk içinse, mültezim zulmüyle "Batılılaşma" bir ve aynı şeydir. Yoksa öyle, Şeriat düzeni getirmemiş vb. bunlar halkın aklının ucundan bile geçmez! Bu türden lâflar eden üç beş "kendini bilmez"i halk olarak değerlendirmek ve sonra da, bu "Şeriat düzenini getirmek isteyenlere" karşı "kurtarıcı" olarak ortaya çıkmak Osmanlı'ya has bir Devleti kurtarma stratejisidir. "Osmanlı'da oyun çoktur" lâfı boşuna çıkmamıştır! Halk, içine itildiği çıkmazdan kurtulabilmek için koruyucu bir kalkan olarak dine sarılmaktadır o kadar...

²⁷ Bu süreci -„Batılılaşma“ sürecini- bir tür „iç tarihsel devrim“ olayı olarak ele almıştık. Bu konuda daha geniş açıklamaları "Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimleri Açısından Osmanlı'dan Bu Yana Türkiye'de Kapitalizmin Gelişme Diyalektiği"nde bulabilirsiniz... <http://www.aktolga.de/z9.pdf>

²⁸ Ya Şeyh Bedreddin mi diyorsunuz? Neydi Şeyh Bedreddin'in Osmanlı'nın yerine önerdiği düzen? Osmanlı'dan daha ileri bir düzen mi öneriyordu Şeyh Bedreddin? Hayır! Eskiye, ilkel komünal topluma dönüşü öneriyordu o. Ama toplum zaten oradan buralara gelmişti. Tekrar geriye gidiş bir çözüm değildi ki!..

Osmanlı Devlet Sınıfı, “Batılılaşmak” çabasıyla birlikte kendi içinde ikiye bölünür...

Bir kanat, mevcut durumu muhafaza etmeyi savunurken, diğer kanat da, toplumu ve Devleti yeni bilgiye göre, yukardan aşağıya doğru yeniden kurma, inşa etme çabasına girişmiştir. Bütün o Tanzimat döneminde yaşanan olayların, Genç Osmanlılar’dan Jön Türkler’e ve İttihat Terakki’cilere kadar, bütün o “Baticı” asker-sivil Devlet Sınıfı unsurlarının hepsinin yapmaya çalıştıkları şeyin özü budur. Padişah ise, ortadaki denge unsurudur. Hem, var olanı temsil eder, hem de, “Devleti kurtarmaya çalışan” “Baticı” bürokratlarına göz kulak olur. Denge, bazan bir tarafın, bazan da diğer tarafın lehine dönse de, işin özü budur.

Osmanlı toplum mimarlarına göre, yeni bilgiyle (“Batı kültürü”) toplumu yeniden inşa etmek demek, eski bilgiye göre varolan kurumların (yapı) yerine yenilerini oluşturmak demektir. Eski yapı, eski bilginin maddeleşmiş şeklidir. Yeni bilginin maddi bir gerçeklik haline gelmesi için, bu bilgiye göre yeni bir yapının oluşması gerekecektir. Peki bu nasıl olacaktır?..

Bilgi denilen şey, öyle herhangi bir maddi gerçekliğe tekabül etmeden varolan, hazır bir elbise gibi alınıp üstüne geçiriliverecek bir şey midir? Her maddi gerçeklik belirli bir bilginin kristalize olmuş şeklidir. Yani madde ve bilgi birbirlerinden ayrı olarak düşünülemezler. Bilgi maddeyle gerçekleşir, madde de belirli bir bilgiyi temsil eder. Bu nedenle, Batı düşüncesi ve Batı sistemi bir ve aynı gerçekliğe denk düşerler. Kentten çıkma Batı toplumlarının toplumsal DNA ‘larıdır Batı bilgi sistemi. Bir insanın yapısını nasıl ki onun DNA ‘ları belirliyorsa, Batı toplumlarının bilgisi de onların toplumsal yapılarını belirleyen toplumsal DNA ‘larıdır. Bu bilgiyi onun maddi gerçekliğinden soyutlayarak alıp, tamamen ayrı bir maddi gerçekliği bununla yeniden yaratmak-şekillendirmek, yani toplum mühendisliği yaparak toplumsal DNA ‘ları değiştirmek mümkün müdür? Hayır, bu mümkün değildir! Yani, bu anlamda bir toplum mimarlığı-mühendisliği mümkün değildir!..

Peki o zaman, nedir Osmanlı’nın bütün o “Batılılaşma” çabalarının özü? Nedir Osmanlı toplum mimarlığını-mühendisliğini “eşi bulunmaz” hale getiren? Biraz sonra daha açık bir şekilde göreceğimiz gibi, Osmanlı ve daha sonra da Cumhuriyet dönemi Baticıları mümkün olmayanı yapmaya çalışarak, onu kendilerine rağmen mümkün hale getirmişlerdir! Osmanlı’nın Batılılaşma çabası, denize düşen Osmanlı’nın yılanı sarılmasıdır! Ama bu, her şeye rağmen, bu kez yaşamı devam ettirmenin üretim faaliyetini zorunlu kılan bir biçimi olduğu için sonuç vermiştir! Osmanlı başka türlü diyalektik anlamda kendi inkârını yaratamazdı!..

Olayın, Osmanlı’nın “Batılılaşma” sürecinin iki boyutu vardır:

Birincisi açık: “Batılılaşmaya” çalışırken Osmanlı’nın niyeti, kapitalistleşmek, bir sivil toplum oluşturmak, yeni bir üretim ilişkileri sistemini kurmak falan değildir! Yapısal olarak kendi varlığı, Devlet anlayışı buna engeldir her şeyden önce. Onun niyeti, aynı yapıyı muhafaza ederek, aynen İslâmı benimserken yaptığı gibi, üstüne yeni bir elbise giyme yoluyla “Batılılaşmaktır”. Daha önce toplumsal DNA’larına monte ettiği artık eskimiş, işe yaramayan bilgileri çıkarıp, bunların yerine yenilerini, onun hayatta kalmasına daha fazla yararı dokunacak olanları monte etmektir! Yani gövde aynı kalacak, ama giydiği elbise değişecek! Bu arada da, giydiği elbiseye-bilgiye göre yaşamaya çalışacaktır! Kapitalistmiş gibi davranacak , donanacaktır! Osmanlı’nın son dönemlerinde, eskiyi temsil eden güçlerle, özellikle de Ulema kesimiyle, “yeni” temsil edenler arasındaki çatışmanın kaynağı tamamen bu, toplumsal DNA’lara monte edilmiş “bilgilerin değiştirilmesi” olayıdır. Yani esas (toplumsal DNA’lar) değişmiyor! Değişmezdi de zaten; çünkü bu ancak yeni bir üretim biçimiyle birlikte değişebilirdi. Devlet gene aynı Devletti, yapı gene aynı yapı olarak duruyordu. Yönetenler ve Yönetilenler gene aynı konumlarını muhafaza ediyorlardı, ancak biçim -aktörlerin üzerlerindeki elbiseler- değişiyordu! Bu ise, eski biçimi temsil edenlerin gitmesi,

onların yerini yenilerinin alması anlamına geliyordu. “Eskiye” temsil eden güçlerle “yeniler” arasındaki çatışmanın kaynağı da tam bu noktada başlıyordu. Bunun en tipik örneği, II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılarak, onun yerine yeni bilgiyle örgütlenmiş yeni bir ordunun kurulmasıdır. Bunun Devlet için bir zorunluluk olduğunu anladığı an gözünü kırpmaz Osmanlı ve bir anda binlerce Yeniçeri'yi kılıçtan geçiriverir! Osmanlı'nın kafasında bir yerlerde halâ, orduyu modernleştirerek eski gaza dolu günlere geri dönmek de vardır aslında!..

Sürecin ikinci boyutuna gelince: Bu süreç içinde “yeniyle” “eski” arasındaki çatışmanın en yoğun olduğu alan, hiç şüphesiz dinsel alandır. Osmanlı sisteminde “Ulema”, dört başlı Devlet Sınıfından biri olan “İlmiye”nin bel kemiğini oluşturuyordu. Osmanlı sistemi, her ne kadar Şeriat'la yönetilen bir sistem değilse de, gene de İslam, sistemin önemli bir referans unsuruydu. En azından, kararlar Şeriat kılıfına uydurularak alınırdı. Bu anlamda İslam, Osmanlı'nın aşiret-Devlet anlayışına entegre edilmiş esasa ilişkin bir unsordu. Batılılaşmaya karşı en büyük tepki Ulemadan geldi, çünkü Ulema, eski durumunu kaybetmekten korkuyordu. “Batılılaşıldığı” zaman, kimse onlardan artık fetva istemeyecek, dinle Devlet işleri birbirinden ayrılacaktı. Bu ise, Ulema'nın Devlet Sınıfı içindeki yönetici fonksiyonunun fiilen tarihe karışması anlamına geliyordu. Ulema Osmanlı'ya güvenmiyordu. Çünkü, Osmanlı için esas olan Devletti. “Ulema”, “İslam” vs. bunlar Devlet varsa vardı. Devletin varlığının tehlikede olduğunu gören Osmanlı, nasıl ki gözünü kırpmadan Yeniçerileri kılıçtan geçirivermişse, aynı şekilde, Ulema'yı da, hatta İslam'ı da bir tarafa atabilirdi! Devletin ruhundaki o “Derin Devlet” anlayışının ne anlama geldiğini, bu anlayışla nelere kadir olunacağını çok iyi biliyordu Ulema! Böylece, geleneğe uyararak, o da Devlete karşı isyan edenler tarafına geçti! Ve yönetilenlerin Devlete karşı zaten öteden beri var olan, ve daha çok tarikatlar içindeki örgütlenmelerde ifadesini bulan, aşağıdan yukarıya tepkisiyle ilişki kurarak, “din elden gidiyor” yaygarasına başladı. Daha önce, bir Şeyh Bedreddin'in katli için fetva veren, Devletin kuruluşundan beri Osmanlı'ya karşı savaştan tasavvuf erlerinin baskı altında tutulmasında, bütün yapılan işlerin kitaba uydurularak yapılmasında baş rolü oynayan Ulema, şimdi, işinin bittiğini anlayınca, “dinin elden gittiğinin” farkına varıyordu! Ve öyle oldu ki, sanki bir yanda toplumu daha “ileriye” götürmek isteyenler, “ilerici” Devletçiler vardı da, diğer yanda da, buna karşı direnen, “gerici” bir halk tepkisi söz konusuydu! Yani halk “gerici”, batıcı Devletçi “asker sivil aydınlar” “ilerici” idi! Böyle bir durum çıktı ortaya! İşte Osmanlı'dan bu yana gelen, ve halâ bugün bile toplumumuzda önemli ölçüde yansımaları bulan “ilerici” “gerici” çatışmalarının esas budur...

PEKİ BEKTAŞİLER-ALEVİLER NERESİNDEDİR BU TABLONUN...

Daha önce şöyle demiştik: “Geleneğe” göre, “Devlet” neredeyse onlar da - Bektaşiler-Aleviler de- onun karşısında olmalıydılar!.. Ama şimdi soru şu idi: Hangi Devlet?..

“Osmanlı'da oyun çoktur” demişti atalarımız! Neredeydi peki “Devlet”²⁹ bu yeni sürecin içinde? Kim, hangi kanat temsil ediyordu onu? Eski geleneksel Sünni-İslamcı kabuklarının içindeki Devlet mi asıl “Devletti”, yoksa II. Mahmut sonrası süreçte “laikci-Batıcı” bir yeniden yapılanma sürecine bağlı olarak o geleneksel Sünni İslamı temsil eden Devletçi kanatla kıyasıya çatışma halinde olan mı?..

Eğer mesele bu kadarla kalsaydı gene de sorun yoktu aslında; çünkü bu durumda “düşmanımın düşmanı dostumdur” diyerek Aleviler'in-Bektaşiler'in de otomatikman “Batıcı laikçi” kanadın yanında yer almaları gerekirdi! Ama diğer yandan, 1826'da bütün Bektaşî tekkelerini yasaklayan, Bektaşiler'in kolu kanadı durumunda olan

²⁹ Bu “Devlet” başka devlet, Osmanlı'ya has antika özel bir yapı bu, bu yüzden de onu hep büyük harflerle yazıyorum!..

Yeniçerileri kılıçtan geçirerek yok eden, kısacası kendilerine yaşam hakkı tanımayanlar da gene bunlardı, kendilerine “yenilikçi” diyenlerdi!?. Yani, bu kez artık ortada bir değil iki Devlet vardı ve soru Alevilerin-Bektaşilerin Hangi Devletin yanında -hangisinin karşısında- yer alacağı idi!?..

O dönemde Bektaşiler’in-Aleviler’in kendilerine bu türden sorular sorarak bunlara cevaplar aramak için pek fazla şansları yoktu aslında! Her ne kadar, 1826’dan sonra kendilerine öldürücü darbeyi vurarak onları illegaliteye itmiş olsalar da, “Batıcı-laikçi” kanat Devletin Sünni İslamı temsil eden geleneksel güçleriyle karşı karşıya gelerek bunlarla kıyasıya bir çatışma içine girince, Aleviler-Bektaşiler önce ne yapacaklarını şaşırdılar, ama bir süre sonra kendilerini Devletin geleneksel kanadına karşı dişe diş savaş halinde olan “yenilikçi” kanatla -yani kendi katilleriyle- aynı safta buldular!.. “Düşmanımın düşmanı dostumdur” anlayışı bir kez daha belirleyici oluyordu!..

İşte Bektaşî-Alevî Jön Türk ittifakının özü-esası budur!..

Geleneksel Sünni İslamı temsil eden Devlet’le asırlardır artık ideolojik hale gelen bir uzlaşmazlıkları vardı ortada; sonra, her ne kadar Devlet’in kendilerine “Batıcı-yenilikçi” diyen kanadı binlerce Bektaşiyi kılıçtan geçirerek onları yer altına itmiş olsa da, bunlar aynı zamanda onların geleneksel düşmanlarına da karşı idiler! Bu durumda başka ne yapabilirlerdi ki!? Hele o “Batılılaşma” sürecinin uzantısı olarak ortaya çıkan ve geleneksel sünni Devletçi yapıya karşı savaş açan Jön Türkler vardı ya, mücadelede onları nasıl yalnız bırakırlardı! Gerekçeleri farklı da olsa, “aynı hedefe karşı mücadele ediyor olmak” otomatikman arada bir ittifak zemini yaratıyordu. Bu arada, Jön Türkler’le bağlantılı olarak bir de masonluk olayı vardı sahnede. Onlar da “yenileşme”, “batılılaşma” doğrultusunda çalışıyorlardı. Zaten Jön Türklerin bir çoğu da bu akımın içindeydi. Bektaşiler bunlarla da ilişki içine girdiler...

Şimdi, sürecin ayrıntılarını bir de gene İrene Melikoff’tan dinleyelim:

“Bektaşiler özgürlükçü (liberal), ve kurallara bağlanmayı sevmeyen insanlardır. Her zaman din adamı egemenliğinin karşısında olmuşlar, kendilerini tanrısızlık suçlamasıyla karşı karşıya bırakacak kadar dinler üstü bir duruşa sahip olmuşlardır. Onların bu duruşları masonluğun amaçlarına da uymaktadır. Aydın ve liberal insanlar olan Bektaşiler, Osmanlı İmparatorluğu içinde Far-masonların Avrupa’daki yenileşmeler süreci içinde yaptıklarına benzer bir iş görmüş olacaklardır. Yeniden düzenlenen tarikat Jön Türkler’in kuruluşunda bir destek ve onlar için bir sığınak olur. Aynı zamanda Bektaşî, Far-mason ve Jön Türk olan dönemin ünlü kişilerinin sayısı oldukça kabarıktır. Namık Kemal’i söyledik, onun yanında Abdülhak Hamid vardı. Sonraki kuşaktan Rıza Tevfik, İttihat ve Terakki Komitesi üyesi Şeyhülislam Musa Kazım Efendi, Talat Paşa ve başkaları onları izleyecektir. Bektaşiler 1826 dan sonra etkilerini sürdürebilmelerini, büyük ölçüde yüksek öğrenim çevresinde yer almış bulunan destekleyicilerine borçludurlar. Padişahın çevresinden birçok sultan, prenses Bektaşî idi ve geleneğe göre Sultan Abdülaziz’in (1861-1876) tarikate açık bir duygu yakınlığı vardı” (a.g.e).

BEKTAŞİLER-ALEVİLER VE YENİ CUMHURİYET...

ALEVİLER NEDEN KEMALİST OLDU!..

Buraya kadar yapılan açıklamalardan Bektaşiliğin-Aleviliğin ne olduğunu, bu insanların kimler olduklarını görmüş bulunuyoruz. Anadolu’da Türk varlığının temelidir Bektaşiler, Horasan erleridir, Dervişler-Gazilerdir, Ahilerdir onlar. Şamanizm kabuğunu kırarken İslam’la karşılaşarak etkileşerek tasavvufu yaratan ilkel komünal toplum bilginini atalarımızdır onlar bizim. Osmanlı’yı kuran da yaşatan da onlardır

aslında³⁰; ama öte yandan Reaya-sürü denilerek daha sonra bir kenara itilen de gene onlar olmuştur. Bir Yunus'tur, bir Dadaloğlu'dur, bir Karacaoğlu'dur onlar; sonra da Pir Sultan'dır. Anadolu'daki Türk varlığının temeli olan ve Osmanlı'yı kuran-vareden bu insanlar, 19. Yüzyıl'a girerken Jön Türkleri, daha sonra da onların devamı olan Kemalistleri desteklemişler, onların peşine takılmışlardır. Neden? Bu insanların aslında tek bir amacı vardı: İnsan gibi yaşamak. Aldatılmayı, insan yerine konmamayı bir türlü hazmedemiyorlardı. Osmanlı'ya da bu nedenle karşı çıkmışlardı. Şah'ı desteklemeleri bu yüzdendi. Milliyet, ırk falan yoktu onların anlayışında, insan vardı. Yani Osmanlı olmuş, İranlı olmuş farketmiyordu onlar için, bu kabukların içindeki özdü-insandı önemli olan.³¹ Bir yanda insanlar, insan gibi yaşamak isteyenler vardı, diğer yanda ise onların sırtından geçinmek isteyen zalimler. Meseleye böyle bakıyordu onlar. Ha, bu bakış yeterli miydi, olaylara ve süreçlere sadece bu şekilde yüzeysel olarak bakmak yanıltıcı değil miydi, o başka bir sorun. Nitekim de öyle olmuştur zaten. Sınıflı toplum "Yezidleri" binbir dalavereyle hep onları çekip çevirmişlerdir tarih boyunca. Nereye el atılırsa altından başka bir "Yezid" çıkmış ve sonunda hep onları oyuna getirmişti!..

Neden peki? Neden hep onlar olmuştur oyuna gelen, neden hep o Şeyh Bedreddinler olmuştur yenilenler? Çünkü insanlığın gelişme sürecinin diyalektiği böyleydi de ondan. İnsanlık ilkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçme aralığındayken onlar bu geçişe karşı çıkmışlar, kendilerini hep tarihin-sınıf mücadelesinin sınıflılığa doğru dönen tekerinin önüne atmışlardı. Ve de tabi her seferinde o teker onların üzerinden ezerek geçmişti...

Bektaşilerin-Alevilerin neden Jön Türkler'le müttefik olduklarını gördük. Bu, onların neden Kemalizm'in peşine takıldıklarını da açıklıyor. Çünkü Kemalizm de aynı akımın, "Batılılaşma" sürecinin devamıdır sonunda. Ortada, tarih boyunca onlara kan içirtmiş bir "Devlet" anlayışı vardı; ve de, adına önce "Jön Türk-İttihatçı", sonra da Kemalistler denilen insanlar da "Batılılaşma" adı altında güya bu Devlete karşı mücadele ediyorlardı. Ne yapacaktı Bektaşiler, hangi tarafta yer alacaklardı? Üstelik, hilafeti kaldırarak geleneksel Osmanlı saltanatına da son veriyordu Kemalistler, yeni-"laik" bir Devletin temellerini atmaya çalıştıklarını söylüyorlardı. Ne yapacaklardı, hangi tarafta yer alacaklardı? İşte, Bektaşiler'in-Aleviler'in Kemalizm aşkının altında yatan mantık bu "düşmanımın düşmanı dostumdur" anlayışı olmuştur...

Peki sonuç ne oldu, ne verdi Kemalizm Bektaşiler'e? Kocaman bir hiç! Bektaşiler'e gene avuçlarını yalamak düşüyordu sonunda! Hani laik bir devlet olacaktı yeni Türkiye Cumhuriyeti; bu Devlete bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı ne idi o zaman? Bırakınız Bektaşileri-Alevileri bir yana, yeni Devlet Sünniler'i bile kendi kontrolüne alıyordu artık...

Bektaşilik-Alevilik, kapitalizm öncesi dönemde-antika tarihin labirentleri içinde-ilkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçilirken doğup gelişen bir gelenektir, bir kültürdür, tarihsel olarak oluşmuş bir yaşam bilgileri sistemidir, ve bu anlamda da ilkel komünal toplum mücahidi atalarımızın antika dünyaya ait bir dünya görüşüdür demistik. Doğrudur, bir ucu da İslam'ın içindeki muhalefete, Ali'ye Ehli Beyt'e dayanır onun. Bu iki yanı birbirinden ayıramazsınız. Hem Şamanizm vardır onda, hem

³⁰ O ilk kuruluş döneminde öyle Alevi-Sünni ayrımı falan yoktur atalarımızın içinde. Onlar tarihsel devrim mücahidi Gaziler-İbblar tasavvuf erenleridir o kadar. Her şey, bütün o ayrılıklar falan hep zorunlu olarak yaşanan Devletleşmeyle birlikte ortaya çıkıyor. Devlet Sınıfı haline gelen zümrenin kendilerine ihanet etmesini kabul edemeyenler süreç içinde onlara karşı bir kutup oluştururlar. Olayın özü budur...

³¹ Geçmiş bugünün gözüyle, yani ideolojik-milliyetçi bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışanlar bütün bunları anlayamazlar...Çünkü onlar için ırk-etnisite vb. insan olmaktan daha önce gelir...

Tasavvuf-İslam, hem de İslam'ın içindeki muhalefeti temsil yanı. Bunların hepsinin bir sentezidir o.

GELELİM GÜNÜMÜZE...BU "SORUN" NASIL ÇÖZÜLECEKTİR!..

Bektaşiler ve Aleviler kendilerini nasıl tanımlıyorlar ve ne istiyorlar bugün?..

Aslında onların "kendileri" de tam olarak bilmiyorlar bunu! Ya da, iş bu noktaya gelince her kafadan ayrı bir ses çıkıyor! Çünkü ne istediğin, direkt olarak bilişsel anlamda kendini nasıl tanımladığınla, nereden gelip nereye gittiğini bilişsel anlamda açıklayabilmekle ilgili bir sorundur. Peki Bektaşiler bilmiyorlar mı kim olduklarını! "Biliyorlar" tabii; ama onların bilinci bilinç dışı duygusal bir bilinçtir! Yani onlar Bektaşiliği-Aleviliği doğdukları andan itibaren içinde yaşamlarını sürdürdükleri geleneksel bir bilgi temeli zemininde yaşayarak-duyarak-hissederek, biliyorlar! Ama artık bu yetmiyor. Onu-Bektaşiliği artık bilinç dışı olmaktan çıkararak bilinçli-bilişsel bir çabayla ele alabilmek de gerekiyor. Onlar Anadolu macerasının başından beri hep altta güreşeni, hep ezileni oldukları için, onların kimliği bir yerde bu duygusal reaksiyoner özellikleriyle -bilinç dışı olarak muhalif olmayla- bütünleşmiştir. Bu yüzden de onların kendilerini tanımlamaları sürecinde baskıya, insan yerine konmamaya karşı duygusal tepki yanı hep ağır basar. Ama görüyorsunuz, artık bu yetmiyor, 21. Yüzyıl'da, içine girilen küreselleşme sürecinde kendini sadece duygusal reaksiyon zemininde tanımlayarak ne bir şey elde edilebilir, ne de bir yere varılabilir. "Bilgi çağı" diyoruz madem, o zaman herkes gibi onların da kendini artık bilişsel bir düzeyde tanımlamayı öğrenmeleri gerekiyor...

"Bu sorun nasıl çözümlere" geçmeden önce burada hemen akla gelen başka bir soru daha var, şöyle: Sünniliğin -resmi İslam'ın- bugün toplumsal düzeyde Devlet tarafından tanınan (bu anlamda legal) bir zemini var...Peki, Aleviliğin-Bektaşiliğin bunlardan farklı olan yanı nedir ki, onların da böyle (örneğin Sünnilik gibi) Devlet tarafından tanınan, kabul gören bir kimliği-varoluş zemini olmasın?..

Bence problemin özü tam bu noktadadır! Çok açık! Eğer istenilen bu ise, yani Aleviliğin-Bektaşiliğin de Sünnilik gibi Devletleştirilerek Devlet tarafından tanınan bir din-mezhep haline gelmesiye, eğer "eşit haklara sahip olmaktan" anlaşılan bu ise (ki bu şekilde düşünen çok Alevi var) o zaman onlara "kolay gelsin" demekten başka söyleyecek bir şey yok. Ama bence bu tür bir "çözüm" tarihsel gelişme süreci içinde Alevi-Bektaşi kimliğinin oluşumunun ve anlamının inkarıdır, onu içini boşaltarak götürüp Devlete teslim etmektir...

"Alevi sorunu" nasıl çözülür diye tartışılıyor. Ama hiç kimse nedir burada "sorun" olan diye sormuyor! Gerçekten nedir bu "sorunun" özü?..

"Alevi dedeleri de Diyanete bağlansın, onlara da imamlar gibi maaş ödensin" deniyor. Daha çok hükümet çevrelerinden gelen bu yaklaşım belki de Devlet anlayışı açısından iyi niyetli, yani bu çözüm önerisini formüle edenlerin öyle şeytanca bir niyetleri falan yok!! Ama zaten bu gerekmiyor ki, çünkü böyle bir önerinin hayata geçmesiyle Alevilik ve Bektaşilik kendiliğinden Devletleştirilmiş olacak! Hem de öyle ki, Aleviler-Bektaşiler götürüp kendi elleriyle dizginlerini Devlete teslim etmiş olacaklar!!³² Hele laiklikle falan hiçbir alakası yoktur bunun. Dini Devletin vesayetinden kurtarmak gerekir derken, Sünniler'in yakasını Devletten kurtarmasından bahsederken götürüp Alevileri de Devlete bağlı -Devletin kontrolünde- bir dini akım haline dönüştürmek

³² Bir zamanlar Bektaşi tekkesinin yöneticileri de "artık ihtiyacımız kalmadı" diyerek götürüp tekkenin anahtarını Kemalistlere teslim etmişler miydi!..

hiçbir şekilde çözüm değildir! Alevi dedeleri de maaşlı memur haline getirilecekmiş!! Böyle bir şey Aleviliği-Bektaşiliği bitirir! Her şeyden önce geleneğe de -ki o gelenektir onların varoluş gerekçesi- aykırıdır böyle bir şey!..

Ama öte yandan görüyorsunuz artık sadece gelenek de yetmiyor artık! Çünkü, Alevilik- Bektaşilik bilinç dışı duygusal, Devlete karşı reaksiyona dayalı bir kimlik olarak kaldığı sürece bugün Devletçi zeminde “muhalefet” yapmaya çalışanların safında siyasallaştırılarak ideolojik bir silah haline dönüştürülmeye de çalışılıyor!.. Boşuna Osmanlıda oyun tükenmez dememiş atalarımız! Kısacası, aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık hesabı Devletçi siyaset bugün her alanda Aleviliği-Bektaşiliği kuşatmış durumda! Bakalım Bektaşiler-Aleviler bu çemberi nasıl kıracaklar!

Ben şöyle düşünüyorum:

Madem ki, 21. Yüzyıl'da Bilgi toplumuna -modern sınıfsız topluma- giden yolda tek çözüm demokratikleşmedir ve de “Kürt sorununu” olduğu gibi “Alevi sorununu” yaratan da son tahlilde Osmanlı artığı antika Devletçi anlayıştır, o halde bu yolda benim her derde deva formülüm şu: Zora ve şiddete başvurmamak kaydıyla her türlü düşünce Devletin vesayeti altında olmadan -sivil bir insiyatif olarak- kendini demokratik cumhuriyetin bütün olanaklarını kullanarak açıkça ifade edilebilmelidir. Aleviyse alevi, Sünniyse Sünni, ya da Hristiyan vb. Devlet bütün dinlerden ve inançlardan elini çekerek onlara karşı eşit mesafede durmalıdır. Bırakınız yeni tipten Devlete bağlı bir Alevi-Bektaşi Diyaneti kurmayı, tam tersine Kemalist Devletin Sünnileri kontrol altında tutmak için icat ettiği (Osmanlı'daki Şeyhülislam kurumunun yerini alan) mevcut Diyanet İşleri Başkanlığı bile kaldırılmalı, insanların istediği gibi örgütlenebilmesinin, inançlarını-ibadetlerini istedikleri gibi yapabilmesinin yolu tamamen açılmalıdır. Camiyse cami, Cem Evi'yse Cem Evi, Kiliseyse Kilise, insanlar ne istiyorsa, nasıl ibadet yapmak istiyorlarsa onu yapabilmelidir...

Peki ya devlet, o ne yapmalı? O, merkezi bir sivil toplum örgütü olarak bunları sadece kontrol etsin yeter. Yasalara uygun olmayan bir yan var mı yok mu onu gözetlesin, gerisine karışmasın devlet yeter...

Dikkat ederseniz bu noktadan itibaren Devleti artık devlet olarak yazmaya başladım!! Çünkü, bütün mesele zaten burada yatıyor! Yani aslında “Alevi-Bektaşi sorununun” da, “Kürt sorununun” da kaynağı hep o Osmanlı artığı Devlet anlayışımızda yatıyor. Ne zaman ki Devlet kendisinin “Çoban”, toplumun ve insanların da “Sürü” olduğu anlayışının ötesinde bir sivil toplum örgütü haline dönüşür, ne zaman ki Devletin toplumu olmaktan çıkarak kendi devletini yaratan bir toplum haline geliriz, işte o zaman bugün sorun olarak görünen bütün o problemlerin de çözüldüğü görülecektir...

“Kürt sorununu çöz, Alevi sorununu çöz” diyorlar Devlete! Nasıl çözecek Devlet ve hükümet bu türden sorunları! Yani diyorlar ki, “beni de tanı, al beni de koltuklarının altına bir şekilde DEVLETLEŞTİR”! Görüyorsunuz Devlet de önceleri hık mık ediyordu bu türden taleplerin karşısında, ama öyle anlaşılıyor ki onlar şimdi DEVLET AKLIYLA uyandılar ve “tamam diyorlar, madem siz öyle istiyorsunuz öyle olsun”!! Hadi bakalım kolay gelsin! Yarın Cem Evleri Devlet tarafından Camiler gibi bir ibadethane olarak tanınır da, bir Alevi Diyaneti kurulup Dedeler de Devlet memuru haline getirilirse, bir bakarsınız artık o zaman „solcular“ ve Devletçi Alevi muhalifler de buralarda Devlet büyüklerimizle birlikte ibadet etmeye başlarlar!! Bu durumda zaten o CEM de tasavvufi özünü kaybederek Devlete biadin ritüeli haline dönüşür...